

Finanční arbitr

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město

Tel. 257 042 094, e-mail: arbitr@finarbitr.cz

www.finarbitr.cz

Evidenční číslo: FA/2656/2015
Spisová značka (uvádějte vždy v korespondenci): FA/SU/112/2014

Nález

Finanční arbitr příslušný k rozhodování sporů podle § 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl v řízení zahájeném dne 28. 4. 2014 podle § 8 zákona o finančním arbitrovi na návrh ■■■ (dále jen „Navrhovatel“), proti společnosti ESSOX s. r. o., IČO 26764652, se sídlem Senovážné nám. 231/7, 370 21 České Budějovice, zapsané v obchodním rejstříku vedeném krajským soudem v Českých Budějovicích, oddíl C, vložka 12814, zastoupené na základě plné moci ze dne 15. 5. 2014 JUDr. Ludkem Chvostou, advokátem ev. č. ČAK 02911, White & Case (Europe), LLP, se sídlem Na Příkopě 14, Praha 1, PSČ 110 00 (dále jen „Instituce“), vedeném podle § 24 zákona o finančním arbitrovi podle tohoto zákona s přiměřeným použitím zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), o vrácení poplatku za sjednání úvěrové smlouvy a úročení úvěru ve výši diskontní sazby platné v den uzavření smlouvy o úvěru, jakož i o vrácení rozdílu mezi již zaplacenými smluvními úroky z úvěru a úroky ve výši diskontní sazby, takto:

- I. Určuje se, že úvěr, který na základě Smlouvy o spotřebitelském úvěru č. ■■■ ze dne 15. 10. 2013, poskytla navrhovateli, ■■■, instituce, společnost ESSOX s. r. o., IČO 26764652, se sídlem Senovážné nám. 231/7, 370 21 České Budějovice, se podle § 8 písm. b) zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 43/2013 Sb., pokládá od počátku za úročený ve výši 0,05 % p. a. a ujednání o jiných platbách na úvěr jsou neplatná.**
- II. Instituce, ESSOX s. r. o., je povinna navrhovateli, ■■■, zaplatit částku 42.269,93 Kč (slovy: čtyřicet dva tisíc dvě stě šedesát devět korun českých a devadesát tři haléře), a to ve lhůtě 3 dnů ode dne právní moci tohoto nálezu.**
- III. Instituce, ESSOX s. r. o., je povinna podle § 17a zákona o finančním arbitrovi zaplatit sankci ve výši 15.000 Kč (slovy: patnáct tisíc korun českých) na účet Kanceláře finančního arbitra vedený u České národní banky, č. ú. 19-3520001/0710, variabilní symbol platby 1122014, konstantní symbol platby 558, a to do 15 dnů ode dne nabytí právní moci tohoto nálezu.**

O d ů v o d n ě n í :

1 Předmět řízení před finančním arbitrem a zkoumání podmínek řízení

Navrhovatel se v řízení před finančním arbitrem domáhá vrácení poplatku za uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru, úročení úvěru ve výši diskontní sazby platné v den uzavření smlouvy o úvěru a vrácení rozdílu mezi smluvní úrokovou sazbou a diskontní sazbou České národní banky.

Finanční arbitr při zkoumání podmínek řízení z předložených podkladů zjistil, že Navrhovatel dne 15. 10. 2013 uzavřel s Institucí Smlouvu o úvěru č. ■■■, kterou se Instituce zavázala poskytnout Navrhovateli úvěr ve výši 155.838 Kč, a Navrhovatel se zavázal zaplatit poplatek za uzavření smlouvy ve výši 25.101 Kč (dále jen „Poplatek za uzavření smlouvy“) a splácet poskytnutý úvěr 36 měsíčními splátkami po 5.230 Kč (dále jen „Smlouva o úvěru“).

Ze shromážděných podkladů finanční arbitr nezjistil, že by Navrhovatel ve smluvním vztahu s Institucí vystupoval jako fyzická osoba, která jedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání. Finanční arbitr považuje Navrhovatele za spotřebitele ve smyslu ustanovení § 3 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi.

Z veřejného seznamu obchodního rejstříku finanční arbitr zjistil, že Instituce je obchodní společností, která je držitelem živnostenského oprávnění s předmětem podnikání „*Poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru*“ s datem vzniku oprávnění dne 12. 8. 2011 na dobu neurčitou, na jehož základě byla při splnění dalších podmínek v souladu se zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, oprávněna v době uzavření Smlouvy o úvěru poskytovat a zprostředkovat spotřebitelské úvěry. Instituce tedy může být institucí ve smyslu § 3 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi.

Smlouva o úvěru v projednávaném případě představuje smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, jež byla uzavřena za účinnosti zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 43/2013 Sb. (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“), protože není ve smyslu ustanovení § 2 zákona o spotřebitelském úvěru smluvním vztahem vyloučeným z působnosti tohoto zákona.

Finanční arbitr tedy konstatuje, že je příslušný k rozhodování sporu mezi Navrhovatelem a Institucí, neboť se jedná o spor mezi věřitelem a spotřebitelem při poskytování spotřebitelského úvěru podle ustanovení § 1 odst. 1 písm. c) ve spojení s ustanovením § 3 odst. 1 písm. c) a odst. 2 a 3 zákona o finančním arbitrovi, když k rozhodování tohoto sporu je podle ustanovení § 7 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dána pravomoc českého soudu.

4 Tvrzení Navrhovatele

Navrhovatel tvrdí, že ve Smlouvě o úvěru byl nesprávně započten do celkové výše spotřebitelského úvěru Poplatek za uzavření smlouvy, a tím byla nesprávně vypočtena RPSN [rozuměj roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr ve smyslu § 3 písm. d) zákona o spotřebitelském úvěru].

Navrhovatel tvrdí, že na tuto skutečnost upozornil Instituci dopisem, v němž současně požádal o zjednání nápravy, ale Instituce na jeho žádost odpověděla dopisem ze dne 3. 4. 2014 záporně. O správnosti této odpovědi není Navrhovatel přesvědčen.

Navrhovatel požaduje přeúčování spotřebitelského úvěru diskontní sazbou ČNB platnou v době uzavření Smlouvy o úvěru, a to tak, že do celkové výše spotřebitelského úvěru nebude započítáván Poplatek za uzavření smlouvy.

Současně Navrhovatel prohlašuje, že splátky platí Instituci v původní výši, pravidelně a včas.

6 Tvrzení Instituce

Instituce potvrzuje, že uzavřela s Navrhovatelem Smlouvu o úvěru.

6.1 *K charakteru Poplatku za uzavření smlouvy a jeho uvedení ve smlouvě*

Instituce tvrdí, že povinnost Navrhovatele hradit Poplatek za uzavření smlouvy vyplývá přímo z textu Smlouvy o úvěru, konkrétně z části označené jako „FINANCOVÁNÍ“, kde je výslovně stanoveno, že výše úvěru je sjednána jako částka odpovídající pořizovací ceně snížené o přímou platbu a navýšené o poplatek za sjednání smlouvy. Ujednání o Poplatku za uzavření smlouvy je dále součástí Obchodních podmínek, konkrétně čl. I. bodu 9, podle nějž poplatek za sjednání smlouvy „je součástí výše úvěru a jedná se o administrativní poplatek společnosti za sjednání/uzavření smlouvy“.

Instituce dále tvrdí, že údaj o povinnosti hradit Poplatek za uzavření smlouvy a o jeho výši byl také součástí formuláře pro standardní informace o spotřebitelském úvěru ke Smlouvě o úvěru. Současně byl údaj o výši Poplatku za uzavření smlouvy a jeho rozpadu do jednotlivých splátek uveden v Přehledu plateb, který je součástí Smlouvy o úvěru.

6.2 *Správnost výpočtu RPSN*

Instituce tvrdí, že při výpočtu RPSN Poplatek za uzavření smlouvy řádně zohlednila, postupuje vždy v souladu se zákonem o spotřebitelském úvěru, resp. jeho přílohou č. 5 upravující pravidla pro výpočet RPSN a že při výpočtu RPSN vycházela ze vzorečku

$$\sum_{k=1}^m C_k (1 + X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l (1 + X)^{-s_l}$$

Navrhovatel získal od Instituce úvěr ve výši 155.838 Kč a po dobu 36 měsíců měl splácet částku ve výši 5.230 Kč měsíčně, v tomto případě je Instituce přesvědčena, že je výpočet následující:

Na levou stranu rovnice Instituce dosazuje veškerá čerpání úvěru (jistinu), laicky řečeno, součet veškerých prostředků, které si Navrhovatel podle Smlouvy o úvěru půjčil a na jejichž vrácení má Instituce nárok. Levá strana rovnice počítá v souladu se zákonem o spotřebitelském úvěru s celkovou výší spotřebitelského úvěru, kterou tento zákon v ustanovení § 3 písm. k) definuje jako souhrn všech částek, jež jsou věřitelem dány spotřebiteli k dispozici, a které, spolu příslušenstvím, musí spotřebitel věřiteli ve splátkách vrátit. V daném případě rovnice počítá s částkou ve výši 155.838 Kč.

Pravá strana rovnice zachycuje veškeré reálné finanční toky placené Navrhovatelem z jeho vlastních prostředků. Tyto reálné finanční toky je třeba „důsledně odlišovat od pouhých „virtuálních“ úhrad, které spotřebitel činí s využitím prostředků daných mu k dispozici Institucí, tj. těch, které reálně nejdou k jeho tíži, či ještě jinak řečeno, které nesnižují jeho majetek, který spotřebitel má k dispozici mimo (nad rámec) částky dané mu k dispozici Institucí.“ Navrhovatel

jako spotřebitel Instituci jako poskytovateli úvěru platí pouze měsíční splátky rozložené v určitém časovém horizontu, konkrétně měsíčně 5.230 Kč, a to po dobu 36 měsíců. Žádné další platby Instituci v souvislosti s úvěrem neplatí.

Instituce tvrdí, že ve splátkách je zohledněna celková výše čerpaného úvěru (155.838 Kč, tj. 130.737 Kč na kupní cenu na ojetý automobil a 25.101 Kč na zaplacení poplatku za sjednání smlouvy) rozložená v časovém rozlišení 36 měsíců, a dále jsou zde zahrnuty celkové náklady na pořízení úvěru. Po dosazení pak celá rovnice vypadá následovně:

$$155.838 = \sum_{l=1}^{36} 5.230 * (1 + X)^{-s_l}$$

a jejím výpočtem lze zjistit „X“ tedy RPSN = 13,49 %.

Instituce argumentuje, že Poplatek za sjednání smlouvy je zohledněn při výpočtu RPSN, tedy zahrnut v rovnici pro výpočet RPSN, přesně podle požadavků zákona o spotřebitelském úvěru na obou stranách rovnice pro výpočet RPSN.

Instituce současně namítá, že zákon o spotřebitelském úvěru připouští několik výkladů výpočtu RPSN, je však přesvědčena, že její výklad je správný.

Jiný způsob aplikace vzorce pro výpočet RPSN spočívající ve zohlednění poplatku za uzavření smlouvy na pravé straně rovnice jako platby uskutečněné v okamžiku čerpání spotřebitelského úvěru nemůže být správný, „*neboť neodpovídá ekonomické realitě vztahu mezi poskytovatelem úvěru, spotřebitelem a autobazarem jako zprostředkovatelem úvěru.*“ Aby byl takový způsob výpočtu obhajitelný, musel by spotřebitel zaplatit Instituci poplatek z vlastních prostředků (nad rámec pravidelných splátek), tedy muselo by se jednat o reálnou platbu, nikoliv pouze o virtuální přesun prostředků nepocházejících od spotřebitele. Pouze v takovém případě by snad bylo možné započíst částku poplatku jako další náklad vzniklý v souvislosti s čerpáním úvěru, jak jej definuje zákon o spotřebitelském úvěru.

Poplatek za uzavření smlouvy není možné na pravou stranu rovnice dosazovat dvakrát. Takový postup by totiž vedl i k závěru, že celková částka splatná spotřebitelem vyjde vyšší, než prostý součin počtu splátek a výše splátky, a to právě o výši takto placeného poplatku, což Instituce považuje za absurdní.

6.3 Nejednoznačnost zákona

S odkazem na předložené názory odborníků, stanoviska a posudky uvedené v části 5 tohoto rozhodnutí Instituce upozorňuje na vady, jimiž trpí zákon o spotřebitelském úvěru a které vedou k nejednoznačnosti výpočtu RPSN.

Zatímco v některých případech není možné RPSN vůbec spočítat (*např. za tohoto zadání: „Za vyřízení úvěru zaplatíme poplatek 800 Kč v čase $t=-1$, v čase $t=0$ dostaneme půjčku 1000 Kč, v čase $t=10$ zaplatíme 400 Kč“*), v jiných případech může mít rovnice více řešení v oboru reálných čísel.

Dalším problémem je nejednoznačnost určení délky časových úseků, když podle poznámky pod písm. c) části I. přílohy č. 5 k zákonu o spotřebitelském úvěru jsou časové intervaly používané ve výpočtech vyjadřovány v letech nebo ve zlomcích roku, přičemž zlomek roku je opět možné počítat různými způsoby, zákon o spotřebitelském úvěru však neurčuje, jak konkrétně má být časový interval pro konkrétní peněžní tok vyjádřen. V této souvislosti Instituce odkazuje i na používání různých konvencí používaných na finančním trhu pro vyjádření délky

časového období a upozorňuje na skutečnost, že všechny údaje by měly být počítány s použitím stejné konvence.

Podstatným nedostatkem úpravy RPSN je i zaokrouhlování, kdy ze znění zákona o spotřebitelském úvěru není zřejmé, zda s přesností na jedno desetinné číslo má být vyjádřen výsledek rovnice pro výpočet RPSN (tj. desetinné číslo), či z něj odvozené procentuální vyjádření.

Zmatečné je navíc i samotné vymezení RPSN obsažené v ustanovení § 10 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru, podle nějž se RPSN „*rovná současně hodnotě všech peněžitých plnění sjednaných mezi věřitelem a spotřebitelem ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr*“, přičemž současná hodnota může být vyjádřena jen jako absolutní číslo a ne jako procento z celku. Definice RPSN v textu zákona o spotřebitelském úvěru nekorresponduje s parametry rovnice uvedené v příloze č. 5 k zákonu o spotřebitelském úvěru.

Navíc, sankce zakotvená v § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru dopadá jen na případy, kdy smlouva o spotřebitelském úvěru určité informace neobsahuje. Jelikož však Smlouva o úvěru všechny požadované informace obsahuje, hypotéza ustanovení § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru se neuplatní, nemůže se tudíž uplatnit ani dispozice uvedené normy.

6.4 RPSN spotřebitele nezajímá

Instituce namítá, že s ohledem na složitost výpočtu je RPSN ukazatel, s nímž nejsou schopni pracovat ani studenti ekonomicky zaměřené vysoké školy, natož pak průměrní spotřebitelé. Instituce v této souvislosti odkazuje i na průzkum veřejného mínění, podle nějž více než jedna třetina dotázaných osob vůbec netuší, co zkratka RPSN znamená. Spotřebitelé nepřikládají tomuto ukazateli při výběru půjčky žádný zásadní význam, což dovozuje i ze skutečnosti, že změna metodiky Instituce pro výpočet RPSN a s tím související uvádění vyššího čísla nevedlo ke snížení objemu poskytovaných úvěrů.

6.5 Ustálená praxe a zásada legitimního očekávání

Instituce upozorňuje, že stejný přístup k výpočtu RPSN u daného typu produktu jako Instituce v rozhodné době aplikovala většina významných věřitelských subjektů na trhu spotřebitelských úvěrů.

V období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013 opakovaně u Instituce probíhaly kontroly orgánu státního dozoru, České obchodní inspekce, kdy předmětem kontrol byly náležitosti smluv o úvěru, kontrolovány byly i smlouvy, jež obsahovaly stejný způsob výpočtu hodnoty RPSN jako Smlouva o úvěru. Česká obchodní inspekce žádné pochybení neshledala.

Metodu výpočtu hodnoty RPSN zastávanou Institucí Česká obchodní inspekce aprobovala, když v konkrétním případě k dotazu spotřebitele ohledně správnosti výpočtu RPSN sdělila, že kontrolou žádné porušení zákona o spotřebitelském úvěru zjištěno nebylo a kontrolním propočtem České obchodní inspekce byla stanovena hodnota RPSN, která byla totožná s hodnotou uváděnou ve smlouvě.

Instituce se dovolává předchozí správní praxe České obchodní inspekce i v řízení před finančním arbitrem, s tím že tato praxe vytváří legitimní očekávání na rozhodovací činnost finančního arbitra. Přitom argumentuje požadavkem předvídatelnosti činnosti veřejné správy a principem právní jistoty. Předchozí správní praxí je pak správní orgán vázán a lze ji změnit pouze tehdy, je-

li změna činěna do budoucna, dotčené subjekty mají možnost se s ní seznámit a je řádně odůvodněna závažnými okolnostmi.

Bylo by absurdní, kdyby Instituci hrozilo uložení sankce jedním správním orgánem za jednání z doby, kdy jiný správní orgán určený zákonem o spotřebitelském úvěru k doзору nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem ve své správní praxi výpočet hodnoty RPSN používaný Institucí výslovně aproboval.

Na Slovensku, kde stejně jako v České republice byla „*nejedna z tamních poboček sesterské společnosti Instituce podrobena kontrole výpočtu hodnoty RPSN uváděné ve smluvní dokumentaci*“, Slovenská obchodná inšpekcia jako orgán státního dozoru žádné pochybení při výpočtu RPSN neshledala.

6.6 Protiústavnost sankce, hrozba likvidačních následků

Instituce namítá, že soukromoprávní sankce, která je zakotvena v ustanovení § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru, je protiústavní.

Zákonné ustanovení zasahuje do ústavně chráněného práva Instituce vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a práva na podnikání podle čl. 26 Listiny.

Důsledkem aplikace této sankce je zásah ze strany státu do práva Instituce na zaplacení platně sjednaného úroku, v čemž spatřuje zásah do svého vlastnického práva podle čl. 11 Listiny. Stejně tak je zásahem do vlastnického práva i ustanovení o neplatnosti ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr. Zásah do svobody podnikání spatřuje Instituce v tom, že v případě, že by se sankce zakotvená v ustanovení § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru uplatnila, „*věřitel nemá nárok na (prakticky) žádnou platbu ani úplatu (a potažmo zisk) v souvislosti s poskytnutou službou (úvěrem)*“.

Instituce vnímá ustanovení § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru, jako právní úpravu, která zjevně sleduje ochranu spotřebitele, coby slabší smluvní strany, při uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru, je však přesvědčena o tom, že tato právní úprava nesplňuje základní požadavky na proporcionalitu a rozumnost právní úpravy. V této souvislosti Instituce připomíná, že ochrana spotřebitele nemá povahu samostatného ústavně zaručeného práva, ale v českém ústavním pořádku má toliko úlohu „*veřejného zájmu*“, případně „*veřejného statku*“.

Domnělou protiústavnost Instituce shledává v tom, že sankce může mít „*likvidační, resp. konfiskační dopady a rdousící efekt*“. Instituce se obává „*lavinového efektu, který by mohl být spuštěn v případě, že finanční arbitr vyhoví prvnímú spotřebiteli*“. V této souvislosti Instituce odkazuje na kauzu tzv. bankovních poplatků. Instituce rovněž varuje před otevřením „*Pandoriny skříňky*“, která může znamenat buď konečný úspěch Instituce v řízení před soudy a povinnost spotřebitelů hradit náklady řízení, nebo v opačném případě vznesení nároku Institucí proti státu podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a/nebo v mezinárodní arbitráži na náhradu škody/újmy způsobené Instituce pochybeními stání moci napříč celou „*kauzou RPSN*“.

Byť cíle sledované zkoumanou právní normou Instituce považuje za legitimní, některé aspekty jejího provedení v zákoně podle jejího názoru mez ústavnosti překročily. Ustanovení § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru podle názoru Instituce neprojde testem proporcionality, neboť není k dosažení stanoveného cíle vhodné. Údaj o RPSN neplní svůj účel, pro který byl zákonodárcem do českého právního řádu implementován, tedy poskytnout spotřebiteli údaje nezbytné k učinění informovaného rozhodnutí o výhodnosti úvěru. Nevhodnost sankce spatřuje

Instituce také v tom, že vývoj diskontní sazby ČNB nelze dlouhodobě předvídat, takže v některých případech může být sankční sazba dokonce vyšší, než jí nahrazovaná sazba sjednaná, nebo naopak může klesnout až na „*praktickou nulu*“. Důsledkem takto nastaveného sankčního mechanismu je to, že věřitelé mohou být nuceni poskytnout úvěry zcela zdarma.

Instituce je současně přesvědčena, že existují jiné, vhodnější prostředky, jak sankcionovat porušení informační povinnosti tak, aby sankce byla dostatečně odrazující, avšak nepřekračovala mez ústavnosti. V této souvislosti Instituce připomíná existenci veřejnoprávní sankce (pokuty), za porušení povinností stanovených zákonem o spotřebitelském úvěru. Existenci paralelní soukromoprávní sankce však Instituce považuje za porušení zásady *ne bis in idem*, když totéž jednání může být postižitelné jak veřejnoprávní, tak soukromoprávní sankcí.

Za likvidační považuje Instituci výši sankce, když případný sankční úrok nemůže pokrýt ani náklady věřitele v souvislosti s poskytnutím úvěru. Likvidační není uplatnění sankce v jednom konkrétním případě, ale Instituce upozorňuje, že nejasnosti ohledně výpočtu hodnoty RPSN se týkají desítek tisíc smluv uzavíraných Institucí a dalších mnoha desítek tisíc smluv ostatních věřitelských subjektů. Uplatnění sankce ve všech případech by na Instituci údajně mělo rdousící efekt, neboť celková sankční expozice Instituce by mohla přesáhnout 1 mld. Kč, což je částka odpovídající čistému zisku Instituce za téměř 3 roky její podnikatelské činnosti.

Sankci chybí jakákoliv diferenciací sankce. Instituce se dovolává přenositelnosti judikatury Ústavního soudu i Nejvyššího správního soudu v oblasti správního trestání i na soukromoprávní sankci podle § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru.

Instituce zpochybňuje tuto soukromoprávní sankci jako takovou, když ji přirovnává k institutu tzv. „*punitive damages*“ (tedy určité sankční náhradě škody) známému v anglosaském právu, který však v českém právním řádu podle jejího názoru nemá místo. Instituce nezpochybňuje koncepty omylu, v němž bylo učiněno právní jednání, nebo náhrady škody nebo jiné újmy, podotýká však, že uplatnění soukromoprávní sankce podle § 8 zákona o spotřebitelském úvěru se těmito konceptům zcela vymyká, sankcionován je pouhý rozpor se zákonem, aniž by „poškozené“ straně vznikla jakákoliv újma.

Stejně tak Instituce považuje za absurdní, že sankce podle § 8 zákona o spotřebitelském úvěru míří na případy, kdy některý údaj není uveden ve smlouvě o spotřebitelském úvěru, když je přitom podle ní zjevné, že většina informací uvedených v příloze č. 3 k zákonu o spotřebitelském úvěru nemá pro rozhodování spotřebitele žádný význam, a to se týká zejména RPSN. Tyto údaje jsou pro spotřebitele relevantní „*logicky jedině ve fázi poskytování předmluvních informací*“. Pokud si však již spotřebitel jednou z nabídek vybral, není nutné údaje ve smlouvě opakovat. Za ještě absurdnější Instituce považuje rozsah informací, jejichž neposkytnutí je takto sankcionováno, když se to týká např. i informace o druhu spotřebitelského úvěru, informace o kontaktních údajích smluvních stran, informace o možnosti mimosoudního řešení spotřebitelských sporů prostřednictvím finančního arbitra a označení příslušného orgánu dozoru.

Instituce navrhuje, aby finanční arbitr řízení přerušil a předložil věc k posouzení Ústavnímu soudu, resp. aby Ústavnímu soudu finanční arbitr navrhl zrušení ustanovení § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru pro jeho neústavnost.

6.7 Rozpor s právem Evropské unie

Instituce je přesvědčena, že ustanovení § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru je v rozporu i s právem Evropské unie, a to jak s právem sekundárním, tak s právem primárním.

Rozpor se sekundárním právem spatřuje Instituce v rozporu s článkem 23 směrnice evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. 4. 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (dále jen „směrnice 2008/48/ES“), podle něž musí být sankce účinné, přiměřené a odrazující.

Současně Instituce shledává i rozpor § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru s Listinou základních práv Evropské unie ze dne 12. 10. 2007, která nabyla účinnosti dne 1. 12. 2009, a to ze stejných důvodů, pro něž Instituce spatřuje rozpor zákona o spotřebitelském úvěru s Listinou základních práv a svobod. V případě Listiny základních práv Evropské unie se jedná o údajný zásah do práv zakotvených v článku 16 (svoboda podnikání) a v článku 17 (právo na vlastnictví).

Instituce dovozuje, že předmětná sankce nerespektuje podstatu práv (vlastnického a na podnikání), do kterých zasahuje, je neproporční, není nezbytná, neodpovídá cílům obecného zájmu uznaných Unií ani potřebě ochrany spotřebitelů. Finančnímu arbitrovi proto Instituce navrhuje, aby rozpor napadeného ustanovení zákona o spotřebitelském úvěru odstranil eurokonformním výkladem tohoto ustanovení, tedy tak, že předmětnou sankci není třeba (resp. možné) uložit, tj. že není možné Navrhovateli jím požadovaný nárok přiznat. Alternativně má finanční arbitr podle mínění Instituce postupovat tak, že ustanovení § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru nebude vůbec aplikovat.

6.8 *Koncentrace řízení*

Instituce rozporuje usnesení finančního arbitra ze dne 15. 10. 2014, evid. č. FA/8193/2014, kterým finanční arbitr stanovil lhůtu, do které mohou Navrhovatel a Instituce činit návrhy na dokazování, na 31. 10. 2014. Instituce v první řadě rozporuje nepřezkoumatelnost tohoto usnesení pro jeho nedostatečné odůvodnění, napadá překvapivost tohoto usnesení pro účastníky řízení při absenci předchozího poučení účastníků o využití tohoto institutu a konečně i délku lhůty pro předložení návrhů na dokazování, kterou považuje za „šibeniční“.

Postup finančního arbitra Instituce považuje za „do značné míry i zcela nelogický, zejména pro absurdní časovou souslednost jednotlivých kroků.“ S odkazem na zásadu materiální pravdy zakotvenou v ustanovení § 3 správního řádu ve spojení s § 50 správního řádu Instituce uzavírá, že koncentraci řízení jako takovou nelze v řízení před finančním arbitrem aplikovat.

7 Pokus o smír

Finanční arbitr v souladu s ustanovením § 1 zákona o finančním arbitrovi vyzval účastníky řízení ke smírnému vyřešení sporu. Navrhovatel na výzvu finančního arbitra ohledně možnosti smírného řešení sporu nereagoval, Instituce je přesvědčena o správnosti svých právních závěrů a o tom, že finanční arbitr nemá důvod Navrhovateli vyhovět, proto trvá na zamítnutí návrhu. Smírného řešení se proto mezi stranami sporu před vydáním tohoto rozhodnutí finančnímu arbitrovi nepodařilo dosáhnout.

8 Dokazování a právní posouzení

Finanční arbitr podle ustanovení § 12 odst. 1 a 3 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem o finančním arbitrovi a zvláštními právními předpisy. Finanční arbitr při svém rozhodování vychází ze skutkového stavu věci a volně hodnotí shromážděné důkazy. Finanční arbitr všechny navržené a jím shromážděné důkazy provedl, když

hodnotil každý důkaz jednotlivě a všechny v jejich vzájemné souvislosti, uvážil o nich a vyvodil z nich skutkové závěry, které právně posoudil, jak následuje.

Co do předmětu sporu, Navrhovatel se v řízení domáhá uplatnění sankce podle § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru, tedy vrácení Poplatku za uzavření smlouvy, úročení spotřebitelského úvěru poskytnutého na základě Smlouvy o úvěru diskontní sazbou České národní banky platnou v době uzavření Smlouvy o úvěru a vrácení rozdílu mezi smluvní úrokovou sazbou a diskontní sazbou České národní banky.

8.1 Právní režim Smlouvy o úvěru

Smlouvu o úvěru uzavřely strany sporu před nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „nový občanský zákoník“). Podle § 3028 odst. 1 nového občanského zákoníku se tímto zákonem „řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti“ přičemž podle odstavce 3 se právní poměry, na které se nevztahuje odstavce druhý (práva osobní, rodinná a věcná) a „vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí činnosti tohoto zákona“ řídí dosavadními právními předpisy. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení současně dodává, že se jedná o ustanovení kogentní povahy přejímající myšlenku § 763 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obchodní zákoník“), které vyjadřuje zásadu, že zákony nepůsobí nazpět. Právní poměry založené smlouvami se mají podle třetího odstavce § 3028 nového občanského zákoníku spravovat dosavadními právními předpisy až do svého zániku, a to především s ohledem na zásadu právní jistoty smluvních stran, které smlouvu uzavřely za určitých podmínek a v určitém právním prostředí a nemohly předpokládat, že dojde ke změně právní úpravy.

Při posuzování platnosti závazkových vztahů ze Smlouvy o úvěru, jejich ustanovení a práv a povinností z nich plynoucích finanční arbitr aplikuje právní úpravu účinnou v době před novým občanským zákoníkem, tedy příslušná ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ode dne uzavření Smlouvy o úvěru do 31. 12. 2013 (dále jen „občanský zákoník“), a obchodního zákoníku v rozhodném znění, tedy od data uzavření Smlouvy o úvěru.

Jak finanční arbitr zjistil, Navrhovatel a Instituce uzavřeli Smlouvu o úvěru v režimu obchodního zákoníku. Přestože smluvní strany výslovně neodkázaly na smluvní typ upravený § 497 a násl. obchodního zákoníku, je nepochybně na místě Smlouvu o úvěru považovat za smlouvu o úvěru ve smyslu citovaného ustanovení, když to, že se jedná o smlouvu o úvěru, vyplývá nejen z jejího slovního označení „Žádost/SMLOUVA O ÚVĚRU“, ale zejména pak ze smluvních ujednání o právech a povinnostech smluvních stran obsažených zejména v části III písm. A) Smlouva o úvěru body 1. Způsob akceptace Žádosti a 2. Podmínky čerpání Obchodních podmínek, tak z ustanovení části VI bodu 12 Obchodních podmínek, podle nichž se strany sporu jako smluvní strany podle § 262 obchodního zákoníku dohodly, že jejich závazkové vztahy se řídí obchodním zákoníkem, pokud do režimu tohoto zákona nespádají již ve smyslu ustanovení § 261 obchodního zákoníku.

Smlouva o úvěru jako smluvní typ upravený v ustanovení § 497 a násl. obchodního zákoníku je tzv. absolutním obchodem ve smyslu ustanovení § 261 odst. 3 písm. d) obchodního zákoníku, který se bez ohledu na povahu jeho účastníků řídí vždy obchodním zákoníkem. Tím není dotčena subsidiární aplikace občanského zákoníku v otázkách, které obchodní zákoník neupravuje, na základě výslovného zmocnění obsaženého v ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku „[p]rávní vztahy uvedené v odstavci 1 se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského“.

Posuzovaná Smlouva o úvěru je smlouvou o vázaném spotřebitelském úvěru v intencích § 14 zákona o spotřebitelském úvěru.

Ze shromážděných podkladů finanční arbitr dovedl, že Smlouva o úvěru je jednostranně závislá na Kupní smlouvě, neboť bez toho, že by Navrhovatel uzavíral Kupní smlouvu, by k uzavření Smlouvy o úvěru nedošlo. Zároveň jsou naplněny i vyvratitelné domněnky jednostranné závislosti uvedené v § 14 odst. 2 písm. b) a c) zákona o spotřebitelském úvěru, když Prodávající vystupoval současně jako zprostředkovatel spotřebitelského úvěru, přičemž ve Smlouvě o úvěru je shodně jako v Kupní smlouvě přesně označen předmět koupě – vozidlo ■■■ objem motoru ■■■, číslo karoserie ■■■, rok výroby ■■■, najeto ■■■ km, číslo technického průkazu ■■■, barva/tón ■■■ (dále jen „Automobil“).

8.2 Obsah Smlouvy o úvěru

Smlouva o úvěru má podobu formulářové smlouvy a je částečně vtělena do tabulky. Základní práva a povinnosti smluvních stran nejsou vyjádřena slovním popisem, ale jen číselnými údaji. Obsah těchto smluvních práv a povinností je rozveden až v Obchodních podmínkách, s nimiž se Navrhovatel podle článku I. Smlouvy o úvěru „seznámil, nemá k nim žádné výhrady a vyjadřuje svůj výslovný souhlas být těmito v plném rozsahu vázán“.

Základní údaje jsou obsaženy v části tabulky (Smlouvy o úvěru) označené jako „FINANCOVÁNÍ“. Zde lze nalézt následující položky (pozn. finančního arbitra text v závorkách je ve Smlouvě o úvěru vždy uveden písmem o velikosti přibližně 1 mm, tedy menším písmem, než ostatní text Smlouvy o úvěru): „Pořizovací cena (vč. dopl. služeb): 180 737 Kč“, „Přímá platba v %: 27.66 %“, „Počet splátek: 36“, „Měs. splátka (včetně pojištění pokud sjednáno): 5 230 Kč“, „Úroková sazba p. a.: 12,72%“, „Přímá platba: 50 000 Kč“, „Celková splatná částka (suma splátek vč. pojištění pokud sjednáno): 188 280 Kč“, „Výše úvěru (pořiz. cena-přímá platba+poplatek za sjednání sml.): 155 838 Kč“, „RPSN v %: 13,49 %“, „Ve smlouvě není sjednáno žádné pojištění“.

Smlouva o úvěru byla uzavřena dne 15. 10. 2013, datum splatnosti první měsíční splátky bylo sjednáno na 15. 11. 2013, datum splatnosti dalších měsíčních splátek je vždy k 15. dni každého kalendářního měsíce.

Podle článku III. písm. A) Smlouva o úvěru bodu 1. Způsob akceptace žádosti „[k]lient tímto projevuje svůj výslovný souhlas s tím, že úvěr poskytnutý klientovi Smlouvou k účelu dle Smlouvy bude poskytnut (uhrazen) přímo dodavateli předmětu financování, a to zpravidla po dodání předmětu financování dodavatelem klientovi, o kterém musí být pořízen předávací protokol dle čl. III písm. A) odst. 4 Smlouvy.“

8.3 Ujednání o povinnosti platit Poplatek za uzavření smlouvy

Podle článku „I. Společná ustanovení pro úvěr a úvěrový rámec“ odst. 5 „Náklady na úvěr“ Obchodních podmínek je Navrhovatel povinen platit náklady na úvěr, tj. úroky, poplatky, příp. pojistné a ostatní náklady a platby (náklady na vymáhání pohledávky apod.), jejichž výše je uvedena v Žádosti/Smlouvě o úvěru a Sazebníku.

Finanční arbitr zjistil, že Sazebník žádnou položku odpovídající Poplatku za uzavření smlouvy neobsahuje. Ani Smlouva o úvěru žádné výslovné ujednání o povinnosti hradit Poplatek za uzavření smlouvy nebo jeho přesnou výši také neobsahuje.

Jedinou zmínku o poplatku našel finanční arbitr ve Smlouvě o úvěru v části označené jako „*FINANCOVÁNÍ*“, kde je uveden text „*Výše úvěru*“ a za ním následuje v závorce text menším písmem o velikosti přibližně 1 mm „*(pořiz.cena-přímá platba+poplatek za sjednání sml.)*:“. Za tímto textem je uvedena částka 155.838 Kč.

Smlouva o úvěru dále obsahuje v části „*FINANCOVÁNÍ*“ údaj o pořizovací ceně 180.737 Kč a údaj o výši přímé platby 50.000 Kč. Ve Smlouvě o úvěru absentuje explicitní údaj o potřebném financování na pořízení Automobilu, tedy o částce 130.737 Kč, která je výslovně uvedena i v Kupní smlouvě a kterou lze zjistit jako rozdíl pořizovací ceny Automobilu a přímé platby.

Údaj o Poplatku za uzavření smlouvy tak je možné zjistit jako rozdíl Výše úvěru (tedy celkové výše spotřebitelského úvěru) 155.838 Kč a potřebě finančních prostředků na pořízení Automobilu 130.737 Kč. Tímto odečtem lze dojít k částce 25.101 Kč.

Z ustanovení § 6 odst. 1 ve spojení s přílohou č. 3 odst. 1 písm. i) zákona o spotřebitelském úvěru vyplývá povinnost věřitele uvést ve smlouvě o spotřebitelském úvěru „*soupis uvádějící lhůty a podmínky pro splacení úroku a veškeré související opakující se či jednorázové poplatky, mají-li být poplatky a úroky placeny bez umoření jistiny*“.

Jakkoliv je možné si představit případy, kdy výše některého poplatku není dána pevným číslem, ale např. procentem z nesplacené jistiny (např. povinné pojistné činí 0,01 % z nesplacené jistiny apod.), v případě, kdy je údaj o poplatku v okamžiku uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru věřiteli znám, měl být ve smlouvě samotné vyjádřen explicitně konkrétním číselným údajem bez nutnosti jeho dopočítávání z dalších číselných údajů obsažených ve smlouvě o spotřebitelském úvěru.

Matematickými operacemi je možné výši Poplatku za uzavření smlouvy ze Smlouvy o úvěru dopočítat, finanční arbitr tak nezjistil, že ujednání o Poplatku za uzavření smlouvy je nesrozumitelné a neurčité, přesto má finanční arbitr pochybnosti, že ze strany Instituce došlo k řádnému splnění informační povinnosti podle § 6 odst. 1 ve spojení s přílohou č. 3 písm. i) zákona o spotřebitelském úvěru.

Pochybnosti finančního arbitra přetrvávají, i přes zjištění, že přesná výše Poplatku za uzavření smlouvy je uvedena ve Formuláři, kde v kolonce „*Splátky a případně způsob rozdělení splátek*“ je uvedeno: „*Za uzavření úvěrové smlouvy se hradí poplatek za sjednání smlouvy ve výši 25 101 Kč, který je součástí celkové výše spotřebitelského úvěru*“. Nadto, údaj o Poplatku za uzavření smlouvy by měl být správně součástí části 3 Formuláře označené jako „*Náklady spotřebitelského úvěru*“, a to kolonky „*Veškeré případné další náklady vyplývající ze smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr*“.

8.4 Splatnost Poplatku za uzavření smlouvy

Po zjištění výše Poplatku za uzavření smlouvy zjišťoval finanční arbitr okamžik jeho splatnosti. Ve Smlouvě o úvěru i v Obchodních podmínkách ujednání o splatnosti Poplatku za uzavření smlouvy absentuje. V úvahu tak přicházejí dva možné výklady. Buď neuvedení konkrétního data splatnosti Poplatku za uzavření smlouvy znamená, že je splatný hned a v celé výši (podobně jako tomu je ohledně čerpání jistiny na pořízení Automobilu), anebo je splatný až v jednotlivých splátkách, jak tvrdí Instituce.

Uzavřením Smlouvy o úvěru podle jejího článku „*I. Obchodní podmínky*“ Navrhovatel vyjádřil svůj výslovný souhlas být v plném rozsahu vázán také dokumentem Přehled plateb. Tento dokument obsahuje tabulku, v níž se nachází mj. sloupeček „*Poplatek za sjednání smlouvy ve splátce*“, v němž je v každém řádku uvedena částka 697,26 Kč. Pod tabulkou je pak součet

25.102,00 Kč (pozn. správně by součet všech 36 řádků s částkou 697,26 Kč měl být 25.101,36 Kč, tato částka tedy byla zaokrouhlena na celé Kč nahoru).

Podle Přehledu plateb by se zdálo, že Poplatek za uzavření smlouvy ve výši 25.101 Kč byl lineárně rozložen do měsíčních splátek, ve kterých vedle anuitních splátek úvěru na pořízení osobního automobilu je právě i platba Poplatku za uzavření smlouvy.

Finanční arbitr provedl kontrolní výpočet za účelem ověření správnosti takového závěru. Celková měsíční splátka úvěru podle Přehledu plateb činí 5.230 Kč. Jak finanční arbitr zjistil, splátka ve výši 5.230 Kč odpovídá anuitnímu splácení spotřebitelského úvěru ve výši 155.838 Kč při výpůjční úrokové sazbě 12,72 % p. a. a 36 měsíčních splátkách. Není tedy možné říci, že měsíční splátky sestávají z anuitní splátky úvěru ve výši 130.737 Kč a rovnoměrně rozvržené splátky Poplatku za uzavření smlouvy. Navíc, pokud by Poplatek za uzavření smlouvy nebyl splatný hned, ale až průběžně za trvání smluvního vztahu, nebylo by nutné Navrhovateli v souvislosti s jeho placením o jeho výši navyšovat jistinu (obdobně jako obecně v případech průběžně placených poplatků za vedení či správu úvěru/úvěrového účtu nedochází v souvislosti s povinností platit takový poplatek k navýšení jistiny, ale pouze k navýšení nákladů spotřebitele na spotřebitelský úvěr).

Finanční arbitr ověřil i druhou variantu, a to splatnost Poplatku za uzavření smlouvy hned na začátku, v okamžiku uzavření Smlouvy o úvěru. Při tom vycházel z následujících skutečností. Celková výše spotřebitelského úvěru činila 155.838 Kč. Pro účely pořízení osobního automobilu potřeboval Navrhovatel úvěr pouze ve výši 130.737 Kč. Navrhovatel byl povinen hradit Poplatek za uzavření smlouvy. Pokud by byl povinen tento poplatek hradit průběžně v měsíčních splátkách, nepotřeboval by z důvodu jeho placení navyšovat jistinu spotřebitelského úvěru. Pouze za situace, kdy byl tento poplatek splatný okamžitě a Navrhovatel neměl na jeho zaplacení vlastní finanční prostředky, musela by Instituce Navrhovateli vedle úvěru na pořízení Automobilu poskytnout i úvěr na zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy.

Z celkové výše spotřebitelského úvěru 155.838 Kč měla Instituce částku 130.737 Kč podle Obchodních podmínek, konkrétně jejich článku „III. písm. A) Smlouva o úvěru“ odstavcem „I. Způsob akceptace žádosti“ poslat Prodávajícímu jako doplatek kupní ceny. Instituce v řízení neprokázala, že by zbylou částku ve výši 25.101 Kč jakýmkoliv způsobem vyplatila Navrhovateli, aby z ní následně splácel Poplatek za uzavření smlouvy. Naopak, tuto částku si Instituce ponechala.

Finanční arbitr nemůže tedy než uzavřít, že Poplatek za uzavření smlouvy byl započten ve smyslu § 580 občanského zákoníku v okamžiku uzavření Smlouvy o úvěru. V jednotlivých měsíčních splátkách pak již Navrhovatel neplatil Poplatek za uzavření smlouvy, ale splácel jistinu spotřebitelského úvěru, která sestávala jednak z úvěru na pořízení Automobilu a jednak z úvěru na zaplacení Poplatku za uzavření Smlouvy o úvěru.

Tomuto závěru svědčí i Tabulka umoření předložená Institucí, ve které se měsíční splátka ve výši 5.230 Kč sestává vždy z úmoru (pozn. *finančního arbitra myšleno úmoru úvěru ve výši 130.737 Kč na pořízení Automobilu*), úmoru poplatku za uzavření smlouvy a úroku (pozn. *finančního arbitra který odpovídá úroku ze spotřebitelského úvěru ve výši 155.838 Kč, tedy jak úvěru na pořízení Automobilu, tak úvěru na zaplacení poplatku*). Z této tabulky současně finanční arbitr zjistil, že oproti údajům obsaženým v Přehledu plateb není rozložení Poplatku za uzavření smlouvy do jednotlivých splátek lineární, ale odpovídá anuitnímu splácení, kdy na počátku je placen vyšší úrok, takže poplatek je umořován částkami 576,28 Kč, 582,39 Kč, 588,56 Kč apod., zatímco v posledních 3 měsících splácení připadají na umoření Poplatku za uzavření smlouvy částky 816,16 Kč, 824,82 Kč a 833,61 Kč.

I když Tabulka umožnění netvořila součást smluvní dokumentace a Instituce ji finančnímu arbitra předložila až na výzvu v průběhu řízení, považuje finanční arbitr údaje v ní uvedené za konzistentní s ostatními smluvními ujednáními, zejména co se týče celkové výše spotřebitelského úvěru, výpůjční úrokové sazby a jí odpovídající výše měsíční splátky. Naopak, Přehled plateb je podle názoru finančního arbitra v rozporu s těmito smluvními ujednáními, a proto z něj finanční arbitr vycházet nemůže.

8.5 Povinné náležitosti smlouvy o spotřebitelském úvěru a úročení diskontní sazbou

Podle ustanovení § 6 odst. 1 věty první zákona o spotřebitelském úvěru, ve znění účinném v době uzavření Smlouvy o úvěru, „*[s]mlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, vyžaduje písemnou formu a věřitel je povinen v ní uvést informace stanovené v příloze č. 3 k tomuto zákonu*“. Příloha č. 3 k zákonu o spotřebitelském úvěru stanoví v odstavci 1 pod písmeny a) až s) rozsáhlý výčet informací, které musí smlouva o spotřebitelském úvěru obsahovat, nejedná-li se o některý ze zvláštních druhů spotřebitelského úvěru upravených v příloze č. 3 v odstavcích 2 nebo 3.

Podle výslovného znění ustanovení § 6 odst. 1 věty druhé zákona o spotřebitelském úvěru „*[n]esplnění této informační povinnosti nebo písemné formy nemá za následek neplatnost smlouvy*“.

Zákon o spotřebitelském úvěru s jejím porušením spojuje jinou sankci, a to v ustanovení § 8, podle nějž „*[j]estliže smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, a) nemá písemnou formu, b) neobsahuje informace stanovené v příloze č. 3 k tomuto zákonu, nebo c) nebyla alespoň v jednom vyhotovení poskytnuta spotřebiteli v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat, a spotřebitel tuto skutečnost uplatní u věřitele, pokládá se spotřebitelský úvěr od počátku za úročený ve vyšší diskontní sazbě platné v době uzavření této smlouvy uveřejněné Českou národní bankou a ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr jsou neplatná*“.

Tato soukromoprávní sankce je zvláštní soukromoprávní sankcí svého druhu. Podmínkou pro možnost jejího uplatnění je pouze naplnění znaků uvedených v § 8 zákona o spotřebitelském úvěru. Nejedná se však o odpovědnost za škodu. Svou povahou lze tuto soukromoprávní sankci považovat za odpovědnost za soukromoprávní ohrožovací delikt, kdy spotřebiteli žádá konkrétní škoda vyjádřitelná v penězích v souvislosti s porušením zákona ze strany věřitele nemusí vzniknout, přesto je ale s takovým jednáním spojena soukromoprávní odpovědnost. Chráněným zájmem je zde řádná informovanost spotřebitele o všech náležitostech smluvního vztahu.

K řádnému splnění informační povinnosti nepostačuje pouhé uvedení „jakéhokoliv údaje“, který lze z hlediska svého obsahu typově podřadit pod jednotlivou dílčí informační povinnost, ale musí být uveden údaj správný, tedy odpovídající skutečnosti. Uvedením nesprávného údaje není možné informační povinnost stanovenou zákonem řádně splnit (viz např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 6. 2013, č. j. 8 A 212/2010 – 31).

Předmětem sporu je v tomto případě řádné poskytnutí informace podle odst. 1 písm. f) přílohy č. 3 k zákonu o spotřebitelském úvěru, podle nějž musí smlouva o spotřebitelském úvěru obsahovat „*roční procentní sazbu nákladů na spotřebitelský úvěr, veškeré předpoklady použité pro výpočet této sazby a celkovou částku splatnou spotřebitelem, vyjádřenou číselným údajem a vypočtenou k okamžiku uzavření smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr*“.

8.6 RPSN obecně

Samotný zákon o spotřebitelském úvěru obsahuje základní legální definici RPSN v ustanovení § 3 písm. d), podle níž se RPSN rozumí „*celkové náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše spotřebitelského úvěru*“.

Současně ustanovení § 10 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru uvádí, že „*[r]oční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr se rovná současné hodnotě všech peněžitých plnění sjednaných mezi věřitelem a spotřebitelem ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, a počítá se na roční bázi podle vzorce uvedeného v příloze č. 5 k tomuto zákonu*“).

Finanční arbitr RPSN chápe jako základní ukazatel nákladovosti spotřebitelského úvěru pro spotřebitele, jehož cílem je vyjádřit jednou veličinou poměr mezi celkovými náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele, bez ohledu na to, jakým způsobem jsou sjednány (pevnou částkou, procentním podílem) a při zohlednění toho, kdy jsou placeny, a celkovou výší spotřebitelského úvěru.

Je jisté, že ukazatel RPSN je přesnějším ukazatelem nákladovosti spotřebitelského úvěru než výpůjční úroková sazba, neboť výpůjční úroková sazba vyjadřuje jen cenu vypůjčených finančních prostředků formou procenta z vypůjčené částky vyjádřeného za roční období.

Z výpůjční úrokové sazby nejsou patrné případné další platby a poplatky, které je spotřebitel povinen v souvislosti s poskytnutím spotřebitelského úvěru platit, jako je např. právě poplatek za uzavření smlouvy, poplatek za správu úvěru / poplatek za vedení úvěrového účtu aj.

RPSN tak udává procentuální podíl z dlužné částky, který musí spotřebitel navíc vedle splátky jistiny zaplatit za období jednoho roku v souvislosti s čerpáním úvěru. Kromě sjednaného úroku jsou v RPSN zohledněny také všechny poplatky a další platby, které je spotřebitel povinen v souvislosti s poskytnutím úvěru platit.

RPSN jako agregovaný ukazatel tak má spotřebiteli umožnit snadné srovnání různých úvěrů s různou konstrukcí zpoplatnění, neboť všechny náklady spotřebitele přepočítává na jeden společný základ – procentuální podíl vyjádřený na roční bázi.

Jelikož při výpočtu RPSN hraje důležitou roli časová hodnota peněz, nelze automaticky říci, že vyšší RPSN znamená vyšší celkovou částku splatnou spotřebitelem. Může to totiž znamenat i to, že je spotřebitel povinen stejně velkou nebo menší splátku zaplatit mnohem dříve – má tak finanční prostředky k dispozici kratší dobu, a za jejich poskytnutí tudíž platí relativně vyšší cenu. Říci však lze, že čím dříve je spotřebitel povinen spotřebitelský úvěr splatit nebo čím je celková částka splatná spotřebitelem vyšší, tím je RPSN vyšší a tím je spotřebitelský úvěr pro spotřebitele relativně dražší.

Informační hodnota a důležitost ukazatele RPSN pro spotřebitele je zcela jasně akcentována hned na několika místech samotného zákona o spotřebitelském úvěru, když věřitel nebo zprostředkovatel je povinen jej za určitých okolností uvést v reklamě (viz § 4 zákona o spotřebitelském úvěru ve spojení s přílohou č. 1), je povinnou součástí předmluvních informací (viz § 5 zákona o spotřebitelském úvěru ve spojení s přílohami č. 2, 6 a 7) a v neposlední řadě je povinnou náležitostí smlouvy o spotřebitelském úvěru (viz § 6 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru ve spojení s přílohou č. 3). Z důvodové zprávy k zákonu o spotřebitelském úvěru výslovně vyplývá, že cílem RPSN je zajistit, aby se spotřebitelé mohli rozhodovat na základě úplné znalosti věci a mohli tak posoudit a srovnat výhodnost či nevýhodnost nabízeného úvěru.

Ukazatel RPSN není v našem právu nový a nebyl zaveden až zákonem o spotřebitelském úvěru, ale v našem právním řádu se objevil již od nabytí účinnosti zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. (dále též jen „zákon č. 321/2001 Sb.“), dne 1. 1. 2002.

Tímto zákonem byla do českého právního řádu transponována směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. 12. 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru, která byla novelizována směrnicí Rady 90/88/EHS ze dne 22. 2. 1990 a směrnicí Evropského parlamentu a Rady 98/7/ES ze dne 16. 2. 1998.

Z hlediska ukazatele RPSN jsou významné právě zmiňované novely. Směrnicí Rady 90/88/EHS byl na evropské úrovni zaveden sjednocený ukazatel RPSN a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/7/ES následně upřesnila pravidla pro jeho výpočet.

Cílem těchto směrnic bylo zavést za účelem podpory vytvoření a fungování vnitřního trhu a k zajištění vysokého stupně ochrany spotřebitele jednotný ukazatel nákladovosti spotřebitelského úvěru napříč celým Evropským hospodářským společenstvím, resp. následně Evropským společenstvím.

Tento ukazatel byl následně převzat včetně rovnice i předpokladů pro jeho výpočet směrnicí 2008/48/ES, jež směrnicí 87/102/EHS včetně jejích novel zrušila a nahradila. Směrnice 2008/48/ES byla novelizovaná směrnicí Komise 2011/90/EU ze dne 14. 11. 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES. Tato novela zpřesnila tzv. dodatečné předpoklady pro výpočet RPSN v případě, že některý z parametrů spotřebitelského úvěru není v příslušný okamžik znám (ve fázi reklamy, předmluvních informací, smlouva o spotřebitelském úvěru), ať už s ohledem na neznalost parametrů finální smlouvy o spotřebitelském úvěru, nebo s ohledem na volnost, kterou smlouva o spotřebitelském úvěru spotřebiteli nabízí (není jasný okamžik a výše čerpání nebo splácení spotřebitelského úvěru apod.)

Směrnice 2008/48/ES byla transponována do českého právního řádu zákonem o spotřebitelském úvěru. Směrnice 2011/90/EU byla transponována zákonem č. 43/2013 Sb. s účinností od 25. 2. 2013.

Význam RPSN ve smlouvě o spotřebitelském úvěru řeší například rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie o předběžné otázce ve věci C-453/10 Jana Pereničová a Vladislav Perenič proti SOS financ spol. s r. o., v němž výslovně konstatoval, že „[t]aková obchodní praktika, o jakou se jedná ve věci v původním řízení, spočívající v uvedení nižší roční procentní sazby nákladů v úvěrové smlouvě, než ve skutečnosti je, musí být kvalifikována jako „klamavá“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (dále jen „směrnice o nekalých obchodních praktikách“), pokud vede nebo může vést k tomu, že průměrný spotřebitel učiní rozhodnutí o obchodní transakci, které by jinak neučinil. Vnitrostátnímu soudu přísluší, aby ověřil, zda tomu tak ve věci v původním řízení je. Konstatování nekalého charakteru takové obchodní praktiky představuje jeden z prvků, na jejichž základě může příslušný soud postavit podle čl. 4 odst. 1 směrnice 93/13 své posouzení zneužívajícího charakteru smluvních klauzulí týkajících se nákladů na úvěr poskytnutý spotřebiteli. Takové konstatování nicméně nemá přímý dopad na posouzení platnosti uzavřené úvěrové smlouvy podle čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13.

Za určitých okolností tak nesprávné uvedení údaje o RPSN může být i nekalou obchodní praktikou ve smyslu § 4 a násl. zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění

pozdějších předpisů. Jakkoliv finančnímu arbitrovi nepřísluší posuzovat, zda Instituce porušila zákaz používání nekalých obchodních praktik, citované rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie jednoznačně dokládá, jaký význam je ukazateli RPSN v právu Evropské unie přikládán.

Ukazatel RPSN vyjádřený číselnou hodnotou v procentech má dvě základní dimenze, a to jednak tu již shora naznačenou právní, která stanoví, jaké údaje je nutno při výpočtu RPSN zohlednit, a pak i matematickou. Matematický úhel pohledu pak udává, jaké matematické operace a početní úkony je třeba s těmito údaji provést.

Definice RPSN uvedená v ustanovení § 3 písm. d) zákona o spotřebitelském úvěru je založena na „celkových nákladech spotřebitelského úvěru pro spotřebitele“ a „celkové výši spotřebitelského úvěru“.

Celkové náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele definuje ustanovení § 3 písm. e) zákona o spotřebitelském úvěru jako „veškeré náklady, včetně úroků, provizí, daní a veškerých dalších poplatků, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti se spotřebitelským úvěrem a které jsou věřiteli známy, s výjimkou nákladů na služby notáře; do celkových nákladů se započítávají i náklady související s doplňkovými službami spotřebitelského úvěru, zejména pojistné, pokud je uzavření smlouvy o poskytnutí doplňkové služby povinné pro získání spotřebitelského úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek“.

Celková výše spotřebitelského úvěru je definována v ustanovení § 3 písm. k) zákona o spotřebitelském úvěru jako „souhrn všech částek, jež jsou dány spotřebiteli k dispozici“.

Matematický mechanismus výpočtu RPSN obsahuje příloha č. 5 k zákonu o spotřebitelském úvěru. RPSN se vypočte podle následujícího vzorce:

$$\sum_{k=1}^m C_k(1 + X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l(1 + X)^{-s_l}$$

kde:

X je RPSN,

m je číslo posledního čerpání,

k je číslo čerpání, proto $1 \leq k \leq m$,

C_k je částka čerpání k ,

t_k je interval vyjádřený v letech a zlomcích roku mezi datem prvního čerpání a datem každého následného čerpání, proto $t_1 = 0$,

m' je číslo poslední splátky nebo platby poplatků,

l je číslo splátky nebo platby poplatků,

D_l je výše splátky nebo platby poplatků,

s_l je interval vyjádřený v letech a zlomcích roku mezi datem prvního čerpání a datem každé splátky nebo platby poplatků.

Při výpočtu RPSN při dosazení do této rovnice je pak nutno brát v potaz i následující poznámky a) až d) uvedené části I přílohy č. 5 k zákonu o spotřebitelském úvěru:

„a) Částky placené oběma stranami v různých okamžicích nemusí být nutně stejné a nemusí být nutně placeny ve stejných intervalech.

b) Počátečním datem je datum prvního čerpání.

c) Časové intervaly použité ve výpočtech se vyjadřují v letech nebo ve zlomcích roku. Má se za to, že rok má 365 dní (nebo 366 dní u přestupných roků), 52 týdnů nebo 12 stejně dlouhých měsíců. Má se za to, že takový měsíc má 30,41666 dní (tzn. 365/12), a to bez ohledu na to, zda se jedná o přestupný rok.

d) Výsledek výpočtu se vyjadřuje s přesností na nejméně jedno desetinné místo. Je-li hodnota číslice na následujícím desetinném místě větší nebo rovna 5, hodnota číslice na příslušném desetinném místě se zvyšuje o jednu“.

Lze připustit, že ani původní slovní vymezení RPSN obsažené v § 10 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru ve znění účinném od 1. 1. 2011, ani slovní vymezení obsažené ve znění účinném od 25. 2. 2013 nejsou zcela přesné. Jak je z matematického vyjádření rovnice pro výpočet RPSN zřejmé, roční procentní sazba nákladů spotřebitelského úvěru pro spotřebitele se nerovná čisté současné hodnotě „všech nákladů spotřebitele“ ani „peněžitých plnění sjednaných mezi věřitelem a spotřebitelem“ ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, ale představuje určitou neznámou „efektivní“ úrokovou sazbu, při které platí rovnost mezi oběma stranami rovnice, tedy mezi čistými současnými hodnotami všech čerpání spotřebitele a všech plateb, které se při výpočtu RPSN zohledňují. Finanční arbitr si je vědom toho, že ustanovení § 10 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru bylo v zásadě v doslovném znění převzato z článku 19 odst. 1 směrnice 2008/48/ES, podle nějž „[r]oční procentní sazba nákladů, která se za rok rovná současné hodnotě všech závazků (čerpání, plateb a poplatků) budoucích nebo stávajících a dohodnutých mezi věřitelem a spotřebitelem, se počítá podle matematického vzorce uvedeného v části I přílohy I.“

Zde je třeba podotknout, že se nejedná o nepřesnost v českém překladu směrnice 2008/48/ES oproti jiným jazykovým mutacím, ale že obdobným způsobem je RPSN definována také v anglickém znění: „The annual percentage rate of charge, equating, on an annual basis, to the present value of all commitments (drawdowns, repayments and charges), future or existing, agreed by the creditor and the consumer, shall be calculated in accordance with the mathematical formula set out in Part I of Annex I.“ a francouzském znění článku 19 odst. 1 směrnice 2008/48/ES: „Le taux annuel effectif global, qui équivaut, sur une base annuelle, à la valeur actualisée de l'ensemble des engagements (prélèvements, remboursements et frais), existants ou futurs, convenus par le prêteur et le consommateur, est calculé selon la formule mathématique figurant à l'annexe I, partie I.“ Za přesnější lze v tomto kontextu považovat jen německé znění článku 19 odst. 1 směrnice 2008/48/ES: „Der effektive Jahreszins, der auf Jahresbasis die Gleichheit zwischen den Gegenwartswerten der gesamten gegenwärtigen oder künftigen Verpflichtungen (in Anspruch genommene Kreditbeträge, Tilgungszahlungen und Entgelte) des Kreditgebers und des Verbrauchers herstellt, wird anhand der mathematischen Formel in Teil I des Anhangs I berechnet.“

S ohledem na matematicky přesně vyjádřenou rovnici obsaženou v příloze č. 5 k zákonu o spotřebitelském úvěru však nemá tato legislativní neobratnost evropského ani českého zákonodárce na posuzovaný případ žádný vliv. Z matematického hlediska je podstatné pro výpočet RPSN matematické vyjádření, které žádné výkladové pochybnosti nepřipouští resp. žádný odlišný výklad neumožňuje. Ostatně ani Instituci samotné legální definice RPSN nebránila počítat RPSN v případě Smlouvy o úvěru podle rovnice obsažené v příloze č. 5 k zákonu o spotřebitelském úvěru, přičemž předmětem sporu je, jaké číselné údaje mají být při výpočtu dosazovány a nikoliv jak má být výpočet prováděn.

Finanční arbitr může přisvědčit tvrzení Instituce, že za určitých okolností, které však nemohou nastat v projednávaném případě, může mít rovnice pro výpočet RPSN více řešení, nebo že je naopak možné, že lze matematicky konstruovat takové parametry, pro které rovnice pro výpočet RPSN nebude mít řešení žádné.

Rovnici pro výpočet RPSN si lze po převedení na jednu stranu představit jako polynom (mnohočlen), tedy výraz ve tvaru:

$$p(x) = a_n x^n + a_{n-1} x^{n-1} + \dots a_1 x + a_0$$

Zde platí Descartesovo pravidlo, podle nějž počet kladných reálných kořenů polynomu $p(x)$ je buď roven počtu znaménkových změn v posloupnosti jeho koeficientů, nebo je o sudý počet menší. Mnohonásobné kořeny jsou započítávány samostatně. Zde však finanční arbitr upozorňuje, že ke znaménkovým změnám v polynomu by došlo jen tehdy, pokud by se v průběhu trvání spotřebitelského úvěru opakovaně střídalo čerpání a splácení. To však není případ spotřebitelského úvěru založeného Smlouvou o úvěru, u nějž došlo k právě jednomu čerpání v okamžiku jejího uzavření, proto není existence více možných řešení v tomto případě relevantní.

Finanční arbitr pečlivě prostudoval příklad obsažený v Odborném posudku JU na straně 3. Instituce zadala příklad, že v čase $t = -1$ zaplatí spotřebitel poplatek 800 Kč, v čase $t = 0$ získá spotřebitel půjčku 1000 Kč a v čase $t = 10$ zaplatí spotřebitel 400 Kč. Jakkoliv finanční arbitr nezpochybnuje výsledek početních operací provedených s těmito číselnými údaji, je nutné si uvědomit, že zadaný příklad nepředstavuje úvěrový produkt. Ze zadání vyplývá, že spotřebitel nejprve svěří věřiteli 800 Kč, za což následně obdrží 1000 Kč. V období 1 roku tedy došlo ke zhodnocení prostředků spotřebitele o 25 %. Za dalších 10 let má spotřebitel zaplatit částku 400 Kč, což je částka, která dosahuje pouhých 40 % „zapůjčené jistiny“. Podstatou půjčky, úvěru a jiné obdobné finanční služby je skutečnost, že věřitel poskytne dlužníkovi finanční prostředky, které se dlužník zavazuje věřiteli vrátit, případně navýšené o úrok (pozn. v případě smlouvy o půjčce podle § 657 občanského zákoníku je úrok fakultativní, v případě úvěru podle § 497 obchodního zákoníku je úrok obligatorní). Vždy je však pojmovým znakem takové finanční služby vrácení celé poskytnuté jistiny. To však neplatí pro uvedený modelový příklad, který tak není možné považovat za úvěr či půjčku, ale částečně též za darovací smlouvu, kdy spotřebitel nemusí vracet ani celou zapůjčenou jistinu. S ohledem na tuto skutečnost není tento modelový příklad relevantní k prokázání nemožnosti výpočtu RPSN ani obecně pro úvěrové vztahy, ani pro spotřebitelský úvěr založený Smlouvou o úvěru.

Finanční arbitr stejně jako Instituce ví o existenci různých konvencí používaných na finančním trhu pro stanovení délky období, za něž se vypočítává úrok. Mezi nejpoužívanější patří úroková konvence anglická, která vychází z přesného počtu dnů v měsíci i skutečné délky roku (ACT/365), francouzská, jež počítá opět se skutečným počtem dní v měsíci ale jen s 360 dny v roce (ACT/360), a německá, předpokládající stejnou délku každého měsíce 30 dnů a 360 dnů v roce (30E/360). Zákon o spotřebitelském úvěru použití konvencí úročení neupravuje. Věřitelé tak mají v tomto ohledu při výpočtu úroků z jistiny určitou míru volnosti. Do výpočtu RPSN však vstupuje výsledek použití příslušné úrokové konvence, tedy vypočítané výše splátek a datum jejich splatnosti, přičemž příloha č. 5 část I poznámka c) k zákonu o spotřebitelském úvěru obsahuje vlastní úpravu počítání délky časového období.

Právě na příkladu aplikace různých úrokových konvencí se ukazuje důležitost ukazatele RPSN, který umožňuje snadné srovnání ceny různých spotřebitelských úvěrů bez ohledu na to, jaká konvence pro úročení na ně byla použita. Údaj o RPSN tak má mnohem větší vypovídací hodnotu než údaj o výpůjční úrokové sazbě. Pro úplnost pak je nutné dodat, že velmi detailní pravidla k použití různých variant délky časového období (týdne, měsíce, roky) lze nalézt na stranách 21 až 26 výkladového metodického dokumentu Evropské komise *Guidelines on the application of Directive 2008/48/EC (Consumer Credit Directive) in relation to costs and the Annual Percentage Rate of Charge* (dále jen „Guidelines“) publikovaného dne 8. 5. 2012.

Za účelové finanční arbitr považuje jakékoliv pochybnosti ohledně zaokrouhlování výpočtu RPSN. Jak ukazuje praxe Instituce, výpočty prováděné Institucí v rámci její podnikatelské činnosti i v průběhu řízení před finančním arbitrem, praxe dalších subjektů na finančním trhu

známá finančnímu arbitrovi z jiných řízení i praxe orgánů dozoru, formulace „[v]ýsledek výpočtu se vyjádří s přesností na nejméně jedno desetinné místo“, která byla obsažena již v zákoně č. 321/2001 Sb., účinném již od 1. 1. 2002, i obdobné ustanovení obsažené v příloze č. 5 části I poznámce d) k zákonu o spotřebitelském úvěru, za uplynulých více než 13 let jsou všemi zainteresovanými subjekty vykládány tak, že s přesností nejméně na jedno desetinné místo je zaokrouhlován výsledek výpočtu vyjádřený v procentuálním tvaru. Jiný výklad by vedl k absurdnímu závěru, že výsledná RPSN by mohla být jen násobkem čísla 10 (20 %, 30 % apod.), čímž by se z převážné části vytratil hlavní smysl tohoto ukazatele, a to umožnit srovnání různých úvěrů (úvěry, u nichž by rozdíl RPSN dosahoval až téměř 10 procentních bodů, tedy např. 15,2 % a 24,8 % by použitím tohoto nesprávného postupu při zaokrouhlení dosahovaly stejné hodnoty RPSN 20 %).

8.7 Výpočet RPSN podle parametrů Smlouvy o úvěru

Pro provedení výpočtu RPSN v případě posuzované Smlouvy o úvěru vychází finanční arbitr z následujících údajů: datum uzavření smlouvy 15. 10. 2013 je současně datem čerpání spotřebitelského úvěru, celková výše spotřebitelského úvěru (jistina) 155.838 Kč, poplatek za uzavření smlouvy 25.101 Kč splatný při uzavření Smlouvy o úvěru, úvěr je splatný 36 měsíčními splátkami ve výši 5.230 Kč, z nichž první je splatná dne 15. 11. 2013, každá další vždy 15. dne v měsíci a poslední splátka je splatná dne 15. 10. 2016.

K výpočtu RPSN pak finanční arbitr samozřejmě používá vzorec obsažený v příloze č. 5 k zákonu o spotřebitelském úvěru. Jeho použití pro výpočet RPSN ostatně žádá ze stran nezpochybnuje.

Sporným se však mezi stranami sporu ukazuje vyčíslení celkové výše spotřebitelského úvěru a celkových nákladů spotřebitelského úvěru pro spotřebitele v závislosti na způsobu započítání Poplatku za uzavření smlouvy, resp. od těchto veličin odvozený výpočet RPSN.

Finanční arbitr ze shromážděných podkladů zjistil, že Navrhovatel potřeboval pro účely Kupní smlouvy částku ve výši 130.737 Kč. Stejně tak má finanční arbitr za prokázané, že sjednání Smlouvy o úvěru bylo podmíněno zaplacením Poplatku za uzavření smlouvy (ve výši 25.101 Kč). Ze shodného tvrzení stran sporu vyplývá, že tento Poplatek za uzavření smlouvy Navrhovatel neplatil z vlastních prostředků při sjednání Smlouvy o úvěru. Finanční arbitr dovodil výše, že Poplatek za uzavření smlouvy byl uhrazen při uzavření Smlouvy o úvěru započtením z části spotřebitelského úvěru poskytnutého Institucí Navrhovatelí.

Jistina spotřebitelského úvěru ve výši 155.838 Kč tak vlastně vznikla spojením dvou dílčích úvěrů – jednak úvěru ve výši 130.737 Kč na zaplacení Kupní ceny a úvěru ve výši 25.101 Kč na zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy. To je plně v souladu s výše citovanou definicí celkové výše spotřebitelského úvěru jako souhrnu všech částek, které jsou spotřebiteli dány k dispozici. Částku k dispozici nelze vnímat jako částku, kterou spotřebitel od věřitele přímo obdrží (vyplacenou v hotovosti nebo převedenou bezhotovostně na účet), ale jako částku, kterou může spotřebitel jakýmkoliv způsobem disponovat, tedy určit, jak s ní má být naloženo. V případě částky 130.737 Kč tak Navrhovatel učinil explicitně v ustanovení článku „III. písm. A) Smlouva o úvěru“ odstavci „1. Způsob akceptace žádosti“ Obchodních podmínek. V případě částky 25.101 Kč tak spotřebitel učinil implicitně, když tato částka byla určena na zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy.

Přestože ohledně částky 25.101 Kč nedošlo k žádným faktickým peněžním tokům (např. v podobě jejího vyplacení Navrhovatelí a následného bezprostředního zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy), finanční arbitr posuzuje faktické chování Instituce jako jednostranné

započtení části úvěru poskytnuté v této výši proti povinnosti Navrhovatele hradit stejně vysoký Poplatek za uzavření smlouvy ve smyslu § 580 občanského zákoníku. I zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy započtením v okamžiku uzavření Smlouvy o úvěru však představuje náklad spotřebitelského úvěru, který musí být při výpočtu RPSN samostatně zohledněn na pravé straně rovnice v čase $s=0$.

Pro úplnost pak finanční arbitr uzavírá, že pravidelnými měsíčními splátkami ve výši 5.230 Kč byla při sjednané výpůjční úrokové sazbě 12,72 % p. a. anuitně umořována navýšená jistina ve výši 155.838 Kč zahrnující úvěr na pořízení Automobilu i úvěr na zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy. Těmito platbami však již nebyl placen Poplatek za uzavření smlouvy samotný, neboť k jeho zaplacení došlo již při uzavření Smlouvy o úvěru.

Po dosažení výše uvedených údajů, získal finanční arbitr následující rovnici

$$155.838 = 25.101 + \sum_{l=1}^{36} 5.230 * (1 + X)^{-sl}$$

kde na levé straně je uvedena jistina spotřebitelského úvěru ve výši 155.838 Kč čerpaná v čase $t=0$, takže platí, že $(1+X)^0 = 1$, a tudíž bylo možné zápis zjednodušit, a na pravé straně je jednoduše uveden Poplatek za uzavření smlouvy ve výši 25.101 Kč placený opět v čase $s=0$, takže opět bylo možné zápis zjednodušit, a dále samozřejmě i všechny řádně placené splátky ve výši 5.230 Kč, kterých je celkem 36, a které budou mít s ohledem na splácení úvěru vždy v měsíčním intervalu exponenty $-1/12, -2/12, -3/12 \dots$ až $-36/12$. X představuje neznámou veličinu RPSN.

Je zřejmé, že odečtením čísla 25.101 od obou stran lze tuto rovnici ještě více zjednodušit do následující podoby:

$$130.737 = \sum_{l=1}^{36} 5.230 * (1 + X)^{-sl}$$

Výpočtem provedeným v tabulkovém procesoru Microsoft Excel s využitím funkce „Řešitel“ finanční arbitr zjistil, že RPSN při zadaných parametrech vychází po zaokrouhlení s přesností na jedno desetinné místo 28,7 %.

Údaj uváděný ve Smlouvě o úvěru 13,49 % je tak zjevně nesprávný.

Pro snazší pochopení výpočtu provedeného finančním arbitrem je rovněž možné, jak již bylo naznačeno výše, si představit, že finanční služba poskytnutá Institucí vznikla složením dvou dílčích úvěrů.

Prvním úvěrem je úvěr na pořízení Automobilu, který byl ve výši 130.737 Kč. Za poskytnutí tohoto úvěru současně Instituce požadovala zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy ve výši 25.101 Kč. Samotná jistina ve výši 130.737 by pak byla při sjednané výpůjční úrokové sazbě 12,72 % p. a. splácena 36 měsíčními splátkami ve výši 4.388 Kč.

Jelikož však Navrhovatel nedisponoval finančními prostředky ve výši 25.101 Kč na zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy, musel současně čerpat druhý spotřebitelský úvěr v této výši, přičemž tento spotřebitelský úvěr byl při sjednané výpůjční úrokové sazbě 12,72 % p. a. následně splácen 36 měsíčními splátkami ve výši 842 Kč.

Po sečtení tak vychází celková výše spotřebitelského úvěru 155.838 Kč a celková částka splatná spotřebitelem 213.381 Kč, která sestává z poplatku za uzavření smlouvy 25.101 Kč a 36 měsíčních splátek ve výši 5.230 Kč (tedy ve splátkách zapláceno celkem 188.280 Kč).

Celková částka splatná spotřebitelem je definována v ustanovení § 3 písm. f) zákona o spotřebitelském úvěru jako „součet celkové výše spotřebitelského úvěru a celkových nákladů spotřebitelského úvěru pro spotřebitele“. Součástí celkových nákladů spotřebitelského úvěru je podle definice obsažené v ustanovení § 3 písm. e) zákona o spotřebitelském úvěru citovaného výše jednak úrok, který v tomto případě činil 32.442 Kč (tedy rozdíl mezi sumou splátek 188.280 Kč a čerpanou jistinou 155.838 Kč), a jednak Poplatek za uzavření smlouvy ve výši 25.101 Kč. Při celkové výši spotřebitelského úvěru 155.838 Kč tak celková částka splatná spotřebitelem činí 213.381 Kč.

Údaj obsažený ve smlouvě o spotřebitelském úvěru 188.280 Kč, který zohledňuje pouze sumu všech splátek, k jejichž placení se Navrhovatel zavázal, a nezohledňuje též Poplatek za uzavření smlouvy uhrazený započtením, je tak vedle údaje o RPSN dalším nesprávným údajem obsaženým ve Smlouvě o úvěru.

8.8 Posouzení postupu Instituce při výpočtu RPSN

Finanční arbitr provedl kontrolu postupu Instituce, tedy na levou stranu rovnice dosadil jistinu ve výši 155.838 Kč a na pravou stranu diskontovanou hodnotu 36 splátek po 5.230 Kč. Rovnice tedy vypadala následovně.

$$155.838 = \sum_{l=1}^{36} 5.230 * (1 + X)^{-sl}$$

Po provedení výpočtu finanční arbitr skutečně zjistil RPSN ve výši 13,49 %, tedy hodnotu uváděnou Institucí.

Následně finanční arbitr podrobil způsob výpočtu prováděný Institucí dalšímu zkoumání, pokud jde o jeho správnost a vypovídací hodnotu zjištěného výsledku.

Při tom zjistil, že k naprosto stejné hodnotě RPSN, tedy 13,49 % by se dopočítal i v případě, kdy by žádný poplatek za uzavření Smlouvy o úvěru nebyl sjednán a spotřebitelem nebyl žádným způsobem placen. Pokud by celková výše spotřebitelského úvěru činila jen 130.737 Kč, což byla částka, kterou Navrhovatel potřeboval na uhrazení svých závazků z Kupní smlouvy, tato jistina by při aplikaci sjednané výpůjční úrokové sazby 12,72 % p. a. a stejném mechanismu úročení, který používá Instituce, byla umořována 36 měsíčními splátkami ve výši přibližně 4.388 Kč. Navrhovatel by tak za pořízení Automobilu v ceně 130.737 Kč zaplatil pravidelnými měsíčními splátkami z vlastních prostředků namísto 188.280 Kč, k čemuž se zavázal ve Smlouvě o úvěru, jen 157.968 Kč. Přesto by však vyšla naprosto stejná hodnota RPSN, jakou uvádí Instituce ve Smlouvě o úvěru.

Obdobně v případě, kdy by naopak Poplatek za uzavření smlouvy nečinil 25.101 Kč, ale byl by např. 10násobný, tedy ve výši 251.010 Kč, jistina v případě poskytnutí úvěru na tento poplatek by činila 381.747 Kč a při aplikaci sjednané výpůjční úrokové sazby 12,72 % p. a. a stejném mechanismu úročení, který používá Instituce, by byla umořována 36 měsíčními splátkami ve výši přibližně 12.811 Kč. V případě aplikace výpočtu RPSN způsobem, jak jej provádí Instituce, by byla opět zjištěna RPSN ve výši 13,49 %. A to i přesto, že v tomto případě by se spotřebitel

zavázal v souvislosti s pořízením automobilu v pořizovací ceně 130.737 Kč zaplatit na splátkách celkem 461.196 Kč.

Pokud však byl aplikován správný způsob výpočtu RPSN, jak jej používá finanční arbitr, rovnice pro výpočet RPSN by vypadala následovně:

$$381.747 = 251.010 + \sum_{l=1}^{36} 12.811 * (1 + X)^{-sl}$$

a RPSN by vyšla 194,39 %.

Cílem provedených výpočtů je i na základě exaktních číselných výsledků jednoznačně ukázat, že metoda výpočtu použitá Institucí nevede ke zjištění výsledku, který odpovídá právní a matematické definici RPSN.

Finanční arbitr odkazuje na Nejvyšší soud, který ve svém usnesení ze dne 1. dubna 2014, sp. zn. 21 Cdo 3481/2013, uvádí, že „RPSN je číslo, které má umožnit spotřebiteli lépe vyhodnotit výhodnost nebo nevýhodnost poskytovaného úvěru, udává procentuální podíl z dlužné částky, který musí spotřebitel zaplatit za období jednoho roku v souvislosti se splátkami, správou a dalšími výdaji spojenými s čerpáním úvěru.“

Tento účel RPSN by však postupem, který aplikovala Instituce, nebyl naplněn. Jak finanční arbitr zjistil, RPSN by byla naprosto stejná bez ohledu na to, zda Navrhovatel nějaký poplatek platí a v jaké výši jej platí. Bez ohledu na to, kdy a jakou částku by Navrhovatel zaplatil v souvislosti s úvěrem požadovaným v určité konkrétní výši a jaká by byla celková částka splatná spotřebitelem, vždy by vyšla RPSN ve výši, která by nebyla závislá na výši Poplatku za uzavření smlouvy, ale v zásadě jen na sjednané výpůjční úrokové sazbě a počtu a četnosti splátek.

K tomu ostatně dospěla v průběhu tohoto řízení i sama Instituce, když v závěru svého vyjádření ze dne 18. 8. 2014, evid. č. FA/6525/2014, v reakci na výzvu finančního arbitra k vysvětlení jejího postupu při výpočtu RPSN formou několika modelových příkladů Instituce sama výslovně konstatuje, že „poplatek za sjednání smlouvy je v modelu aplikovaném Institucí z hlediska RPSN neutrální“.

Kromě toho, že Institucí vypočítaný údaj nemá zákonem o spotřebitelském úvěru předpokládanou vypovídací hodnotu ohledně nákladovosti spotřebitelského úvěru, finanční arbitr na závěr připomíná, že neodpovídá ani ekonomickým vztahům mezi Navrhovatelem a Institucí. Pokud Navrhovatel musel za uzavření Smlouvy o úvěru zaplatit Poplatek za uzavření smlouvy, finanční arbitr souhlasí s tím, že o tento poplatek došlo k navýšení jistiny spotřebitelského úvěru. Jelikož však tato navýšená jistina nebyla Navrhovateli v žádné formě vyplacena, je nutné tutéž částku při výpočtu RPSN současně zohlednit i na pravé straně rovnice v podobě nákladu, který Navrhovatel okamžitě uhradil.

Při dosazování číselných údajů do rovnice pro výpočet RPSN nehraje roli, jakým způsobem jsou jednotlivá plnění realizována, tedy zda se jedná o hotovostní platbu, bezhotovostní převod, platbu realizovanou formou započtení apod. Toto platí pro obě strany rovnice, tedy jak pro čerpání spotřebitelského úvěru, tak pro platby realizované Navrhovatelem.

Není tak ničím odůvodněn přístup Instituce, kdy na levé straně rovnice zohledňuje i čerpání spotřebitelského úvěru na zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy, kteréžto finanční prostředky Navrhovatel od Instituce nikdy fyzicky neobdržel, zatímco na pravé straně rovnice uvádí pouze

přímé platby, k jejich hrazení se spotřebitel zavázal, a opomíjí zaplacení Poplatku za uzavření smlouvy.

Na okraj k tomu bodu pak finanční arbitr ke shora uvedenému poznamenává, že ze své rozhodovací činnosti zná i jiné obchodní modely, tedy poplatky, které nejsou placeny na začátku smluvního vztahu, ale až průběžně za jeho trvání. V těchto případech však nedochází k navýšení jistiny spotřebitelského úvěru o úvěr na poplatek a jistina je vykazována v té výši, v jaké potřebuje spotřebitel finanční prostředky na financování svých potřeb.

8.9 Náležitá odborná péče Instituce a praxe České obchodní inspekce

Finanční sdílí právní názor Městského soudu v Praze promítnutý do rozsudku ze dne 23. 7. 2013, č. j. 7 A 332/2011 – 191, podle nějž „[o]d subjektu nabízejícího spotřebitelský úvěr lze navíc očekávat, že při této činnosti postupuje maximálně obezřetně, což například znamená, že má-li pochybnosti ohledně náležitostí smluv, bude disponovat stanoviskem (právním rozbohem) objasňujícím tuto problematiku.“ Současně Městský soud v Praze mimo jiné uvedl, že „doba dvou až tří let, která uplynula od účinnosti zákona o spotřebitelském úvěru (zákon nabyt účinnosti dne 1. 1. 2002) a v níž byly uzavřeny spotřebitelské smlouvy, byla dostatečně dlouhá na to, aby se žalobce s touto právní normou dostatečně seznámil a spotřebitelské smlouvy uzavíral se všemi zákonnými náležitostmi obsaženým v ustanovení § 4 odst. 2 zákona o spotřebitelském úvěru“.

Jak již bylo uvedeno výše, ukazatel RPSN se v našem právním řádu poprvé objevil dne 1. 1. 2002 nabytím účinnosti zákona č. 321/2001 Sb., kterým byla do českého právního řádu transponována směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. 12. 1986 o sblížování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru, ve znění směrnice Rady 90/88/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/7/ES.

Právě směrnicí Rady 90/88/EHS, kterou byl na evropské úrovni zaveden sjednocený ukazatel RPSN, když do směrnice 87/102/EHS byla doplněna příloha II obsahující vzorec pro výpočet RPSN, byla do směrnice 87/102/EHS doplněna také příloha III obsahující konkrétní praktické příklady výpočtu RPSN. Relevantní je v posuzovaném případě druhý příklad se zadáním „dohodnutá částka $S = 1000$ ECU, ale věřitel si ponechává 50 ECU za reference a administrativní výlohy, takže výše půjčky je ve skutečnosti 950; jako v prvním příkladu je splacení částky 1200 ECU termínováno 18 měsíci po datu půjčky“.

Rovnice pro výpočet RPSN pak byla vyjádřena v podobě

$$950 = \frac{1200}{(1 + i)^{1,5}}$$

a RPSN byla vypočítána po zaokrouhlení ve výši 16,85 %.

V zásadě identický příklad se objevil i v druhé novelizaci provedené směrnicí Evropského Parlamentu a Rady 98/7/ES a to jednak v části A. Výpočet roční sazby v procentech na kalendářním základě (1 rok = 356 dní (nebo 366 dní v přestupných letech)) a jednak v části B. Výpočet roční sazby v procentech na základě běžného roku (1 rok = 365 dní nebo 365, 25 dní, 52 týdnů, nebo 12 stejně dlouhých měsíců).

Z matematického hlediska se vzorec pro výpočet RPSN zavedený směrnicí 87/102/EHS ve znění směrnice 90/88/EHS a směrnice 98/7/ES neliší od vzorce zavedeného směrnicí 2008/48/ES. Stejně tak se neliší ani vzorec zavedený zákonem o spotřebitelském úvěru od vzorce obsaženého

v zákoně 321/2001 Sb. Zpřesnění doznala úprava nákladů, které je při výpočtu RPSN nutno zohlednit a pravidla pro počítání času. Žádná z těchto změn však v posuzovaném případě není relevantní.

Přestože ve výše uvedených příkladech doplňovaných do přílohy III směrnice 87/102/EHS je RPSN počítána částečně jiným postupem, kdy je částka, která slouží na zaplacení poplatku za uzavření smlouvy, hned odečtena od jistiny úvěru, ve skutečnosti se jedná o pouhé jiné matematické vyjádření a zjednodušení postupu, který výše jako správný postup při výpočtu RPSN předestřel finanční arbitr.

Matematicky totiž platí, že rovnici

$$A * (1 + X)^0 = B * (1 + X)^0 + \sum_{l=1}^{m'} D_l (1 + X)^{-sl}$$

lze zjednodušit do podoby

$$A - B = \sum_{l=1}^{m'} D_l (1 + X)^{-sl}$$

Příklady uváděné ve směrnici 87/102/EHS, kdy věřitel si určitou část jistiny ponechá jako poplatek za sjednání smlouvy, však plně odpovídají posuzovanému případu, kdy jistina byla ve Smlouvě o úvěru sice navýšena o Poplatek za uzavření smlouvy v částce 25.101 Kč, tato část jistiny však nebyla Navrhovateli vyplacena, ale Instituce si ji ponechala na úhradu Poplatku za uzavření smlouvy.

Stejný postup je nutné aplikovat i podle směrnice 2008/48/ES, což vyplývá z výkladu na straně 11 Guidelines, tedy metodické pomůcky vydané Evropskou komisí. Přestože finanční arbitr nesouhlasí s některými dílčími právními závěry, k nimž tento dokument dochází, z matematického hlediska vedou ke stejnému správnému výsledku RPSN, k němuž dochází i finanční arbitr. Finanční arbitr nesouhlasí především s výkladem obsaženým v tomto dokumentu, že poplatek, který si věřitel ponechá při sjednání smlouvy, snižuje celkovou výši spotřebitelského úvěru, neboť jím spotřebitel nemůže disponovat. Toto tvrzení je podle názoru finančního arbitra nesprávné, spotřebitel disponuje ve smlouvě o úvěru i touto částí jistiny, když určuje, že je použita na uhrazení poplatku. Při výpočtu RPSN totiž nehraje roli, zda je takovýto povinný poplatek hrazen věřiteli, nebo zda spotřebitel ve smlouvě určil, že mají být peněžní prostředky poskytnuta přímo jiné osobě (např. zprostředkovateli za jeho služby nebo pojišťovně na zaplacení pojistného). Ve všech těchto případech dochází k tomu, že spotřebitel disponoval částí spotřebitelského úvěru tak, že v okamžiku jeho čerpání z něj uhradil určitý poplatek. Zde je vhodné zmínit, že stejné připomínky k poznámce pod čarou č. 12 na straně 11 Guidelines měly k dokumentu při jeho přípravě i experti z některých členských států Evropské unie – vedle České republiky např. také z Belgie a Finska, nicméně Evropská komise tyto připomínky nereflektovala a dokument v uvedené podobě publikovala.

Evropská komise spolu s Guidelines publikovala na svých webových stránkách také Studii o výpočtu RPSN na spotřebitelský úvěr (v originálním znění *Study on Calculation of the Annual Percentage Rate of Charge for Consumer Credit Agreements*; dále též jen „Studie“), kterou k výpočtu RPSN podle směrnice 2008/48/ES zpracovala v roce 2009 Dr. Gloria M. Soto (Universidad de Murcia, Spain). V této Studii je na str. 135 uveden Příklad 8, jehož zadání je

následující: Celková výše spotřebitelského úvěru 6.000 €, splatná ve 24 stejně velkých splátkách. Administrativní poplatek ve výši 60 € je splatný při uzavření smlouvy (v hotovosti) a jednorázově placené povinné pojistné ve výši 5 % celkové výše spotřebitelského úvěru je financováno prostřednictvím úvěru. Výsledná RPSN 15,99 % odpovídá výsledku, k němuž je možné dojít aplikací metodiky finančního arbitra. Současně je vhodné upozornit i na příklady č. 6 a 7 Studie, které naopak reprezentují poplatky související se spotřebitelským úvěrem, které byly rozloženy do jednotlivých splátek.

Přestože směrnice Evropského společenství nebo Evropské unie neukládají práva a povinnosti přímo konečným adresátům a k jejich závaznosti je nutná jejich transpozice do právního řádu členských států, jejich text včetně příloh může sloužit jako pramen poznání práva pro profesionály v příslušném oboru. Totéž platí i o Guidelines, což je nezávazný dokument Evropské komise metodické povahy, popřípadě o Studii. I tyto nezávazné dokumenty publikované Evropskou komisí však vysvětlují, jakým způsobem je třeba při výpočtu RPSN postupovat.

V neposlední řadě pak finanční arbitr připomíná, že právě pro usnadnění výpočtu RPSN publikovala Evropská komise na svých internetových stránkách http://ec.europa.eu/consumers/rights/fin_serv_en.htm již v září roku 2009 simulátor pro výpočet RPSN zpracovaný v programu Microsoft Excel, který byl připraven v souladu se směrnicí 2008/48/ES. Tento simulátor byl k dispozici v jazykových mutacích pro všechny členské státy Evropské unie, a to včetně češtiny, v níž nese označení „Kalkulačka roční procentní sazby nákladů“. Po aktualizaci a zapracování změn provedených následně směrnicí Komise 2011/90/EU ze dne 14. 11. 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů (*pozn. finančního arbitra: tyto úpravy nijak nedopadají na problematiku řešenou v posuzovaném případě*), je tato kalkulačka i nadále nepřetržitě dostupná na internetových stránkách Evropské komise.

Na existenci této pomůcky pro výpočet RPSN včetně odkazu na internetové stránky Evropské komise, upozornilo Ministerstvo financí České republiky na svých internetových stránkách dne 18. 1. 2011, tedy bezprostředně po nabytí účinnosti zákona o spotřebitelském úvěru, v sekci *Finanční trh > Spotřebitelský úvěr > Seznam často kladených dotazů včetně odpovědí k problematice spotřebitelského úvěru > otázka č. 22: „Existuje nějaká pomůcka nebo kalkulačka pro výpočet RPSN?“*

Informace o této pomůcce tak byly veřejně dostupné jak na internetových stránkách Evropské komise, tak na specializovaných českých internetových stránkách a profesionál v příslušném oboru si měl být její existence vědom. V případě správného použití této pomůcky by Instituce získala správný údaj RPSN.

Instituce jako profesionál – podnikatel, který na českém trhu dlouhodobě poskytuje spotřebitelské úvěry, měla možnost se se všemi výše uvedenými výkladovými pravidly a pomůckami seznámit, při své činnosti je zohlednit a postupovat při výpočtu RPSN správně.

Finanční arbitr tak uzavírá, že Instituce neprokázala vynaložení maximálně obezřetného jednání, které by jí dávalo jistotu o správném postupu při výpočtu RPSN. Navíc, Protokol ČOI je datován 5. 6. 2014, tedy více než půl roku po uzavření Smlouvy o úvěru. Z povahy věci tak ani nemůže prokazovat obezřetnost Instituce před tím, než byla Smlouva o úvěru uzavřena.

I kdyby se ale podařilo Instituci prokázat případnou nesprávnou praxi České obchodní inspekce, je finanční arbitr toho názoru, že taková nesprávná rozhodovací praxe České obchodní inspekce by mohla mít svůj vliv nejvýše pro případné sankční správní řízení vedené tímto orgánem

dozoru. Navíc z vyjádření Instituce vyplývá, Česká obchodní inspekce uložila Instituci rozhodnutím ze dne 26. 2. 2014, č.j. 27/0111/14/R pokutu ve výši 2 mil. Kč pro porušení ustanovení § 6 odst. 1 a přílohy č. 3 odst. 1 písm. f) zákona o spotřebitelském úvěru, které bylo potvrzeno v odvolacím řízení rozhodnutím Ústředního inspektorátu České obchodní inspekce č.j. 46496/14/O100/2700/13/14/Hy/Št ze dne 26. 5. 2014. Instituce samotná si tak byla vědoma skutečnosti, jaká je rozhodovací praxe České obchodní inspekce a podle svého tvrzení již v listopadu 2013, tedy ještě před uložením pokuty ze strany České obchodní inspekce, výpočet RPSN této metodice přizpůsobila.

Jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 4. 2006, č. j. 2 As 7/2005 – 86, *„ne každé rozdílné posuzování obdobných situací musí nutně být libovůlí a neodůvodněně nerovným zacházením. Odchýlit se od určité správní praxe, jež se případně vytvořila, totiž správní orgán může, avšak zásadně pouze pro futuro, z racionálních důvodů a pro všechny případy, kterých se praxí zavedený postup správního orgánu dotýká.“*

Obdobně dovodil Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 28. 4. 2011, č. j. 7 As 12/2011 – 65, že *„[j]e nepochybné, že za určitých okolností může dřívější sankcionování, anebo naopak nesankcionování, jistých opakovaných postupů různých adresátů regulace vést u konkrétního adresáta regulace k legitimnímu očekávání, že regulátor ani v jeho případě nebude postupovat jinak, bude-li se držet takto „zavedené“ praxe. To samozřejmě jen za předpokladu, že adresát regulace nemá žádné racionální důvody k pochybnostem o tom, že tato praxe obecně i v jeho konkrétním případě odpovídá zákonným požadavkům. Fakt, že konkrétní adresát regulace ve své praxi postupoval výše uvedeným způsobem, tedy jistě může mít zcela zásadní vliv na závěr o tom, zda adresát regulace vynaložil veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránil“.*

Jak vyplývá z výše uvedeného, s ohledem na veřejně dostupné informace o správném postupu při výpočtu RPSN (příklady v příloze směrnice 87/102/EHS, kalkulátor na internetových stránkách Evropské komise) racionální důvody k pochybnostem, zda praxe Instituce odpovídá zákonným požadavkům, dány byly.

Současně se finanční arbitr plně ztotožňuje s právním názorem Nejvyššího správního soudu vtěleným do rozsudku ze dne 25. 4. 2006, č. j. 2 As 7/2005 – 86, v němž tento soud mj. uvedl: *„[d]ále nutno poznamenat, že účastník řízení se před správním orgánem může dovolávat obdobného zacházení jako v předchozích srovnatelných případech jen tehdy, byl-li tento předchozí postup správního orgánu v souladu se zákonem – jinak řečeno, účastník se nemůže domáhat, aby správní orgán nadále dodržoval svoji předchozí nezákonnou správní praxi (i když nebyla relevantně napadena či jinými mechanismy uvedena do souladu se zákonem), nýbrž se může domáhat toliko toho, aby správní orgán dodržoval takovou správní praxi, která se pohybuje v mezích prostoru pro uvážení, jenž je mu zákonem dán.“*

Případná nesprávná praxe České obchodní inspekce, pokud nebyla v souladu se zákonem, tak nezavazuje do budoucna ani tento orgán dozoru, aby i nadále postupoval stejným nesprávným způsobem, o čemž svědčí i pravomocné rozhodnutí o uložení pokuty. Tím méně by mohla zavazovat soud nebo orgán mimosoudního řešení sporů v případě řešení soukromoprávního sporu spotřebitele a věřitele, v tomto případě Navrhovatele a Instituce. Taková eventuální nesprávná správní praxe České obchodní inspekce by nemohla být na újmu soukromým právům jiné osoby, jichž by se taková osoba domáhala v občanskoprávním řízení nebo v řízení před finančním arbitrem.

V neposlední řadě se finanční arbitr ztotožňuje i se závěry Ústavního soudu vyjádřené v nálezu ze dne 25. 1. 2005, sp. zn. III. ÚS 252/04: *„Ke znakům právního státu totiž neoddělitelně patří princip právní jistoty a z něj plynoucí princip ochrany oprávněné důvěry v právo, který jako*

stěžejní znak a předpoklad právního státu v sobě implikuje především efektivní ochranu práv všech právních subjektů ve stejných případech shodným způsobem a předvídatelnost postupu státu a jeho orgánů. Z postulátu oprávněné důvěry v daný právní řád a totožný postup orgánů veřejné moci ve skutkové a právně identických kauzách, kdy subjekty práv oprávněně očekávají, že v této důvěře nebudou zklamány, nevyplývá sice kategorická neměnnost výkladu či aplikace práva, nýbrž ten požadavek, aby tato změna byla s ohledem na konkrétní okolnosti, jako je kupř. objektivní vývoj společenských podmínek dotýkající se daných skutkových situací (sp. zn. IV. ÚS 200/96, Sbíрка rozhodnutí, svazek 6, náleZ č. 123), předvídatelná, nebo případně nepředvídatelná změna výkladu v době jejího uskutečnění byla transparentně odůvodněna a opírala se o akceptovatelné racionální a objektivní důvody, které přirozeně reagují i na právní vývody předtím v rozhodovací praxi stran té které právní otázky uplatňované (sp. zn. III. ÚS 470/97, Sbíрка rozhodnutí, svazek 16, náleZ č. 163). Pouze takto transparentně vyložené myšlenkové operace, odůvodňující divergentní postup nezávislého soudu, resp. soudce, vylučují, v rámci lidsky dostupných možností, libovůli při aplikaci práva.“

8.10 Ke znaleckým posudkům

Předložený Odborný posudek JU, Stanovisko VŠE, Posudek PwC a Stanovisko KPMG finanční arbitr pečlivě prostudoval a dospěl k závěru, že jsou založeny na nepřesných předpokladech ohledně způsobu a výše čerpání spotřebitelského úvěru resp. placení poplatku za uzavření smlouvy, tedy klíčových okolností, jež je třeba zohlednit při správném výpočtu RPSN.

Z předpokladů Odborného posudku JU mimo jiné vyplývá, že spotřebiteli je dána k dispozici „hodnota automobilu a hodnota služby vyřízení úvěru“, přičemž se současně uvádí „[p]oužije-li ovšem zákazník k získání úvěru prostředníka, musí takovému prostředníkovi za jeho službu zaplatit, a tudíž by se takový poplatek započítával do souhrnu všech částek, jež jsou dány spotřebiteli k dispozici (do celkové výše spotřebitelského úvěru).“ Kromě toho, že je v těchto závěrech směřována pravá a levá strana rovnice (platby prováděné spotřebitelem a čerpání úvěru spotřebitelem), není jasné, v jakém okamžiku smluvního vztahu hradí spotřebitel „prostředníkovi“ poplatek za sjednání smlouvy a kde je tento časový okamžik ve vyplněné rovnici pro modelový případ zachycen. Stejně tak není zřejmé, zda situace, kdy spotřebitel splácí věřiteli úvěr ve výši 41.995 Kč pravidelnými splátkami, znamená, že spotřebitel hradí nejen takto poskytnutý úvěr, ale současně toutéž platbou hradí poplatek za sjednání smlouvy.

Stanovisko VŠE neobsahovalo oproti ostatním posudkům a stanoviskům provedení výpočtu RPSN na konkrétním příkladu spotřebitelského úvěru. Ve Stanovisku VŠE považuje finanční arbitr mimo jiné za nejasné, jakou relevanci mají úvahy o délkách počítání časového intervalu obsažené v části 5.2 a v čem spočívá tvrzená nejednoznačnost při vymezení působnosti zákona podle bodu 5.3.

Posudek PwC v různé podobě na různých místech (mj. v bodě 36) uvádí, že „společnost Essox dala k dispozici Spotřebiteli A celkovou částku jistiny, jak je uvedeno v Úvěrové smlouvě a vyplatila celkovou částku jistiny úvěru (CZK 161 982) prodejci ojetého vozu za účelem úhrady závazku Spotřebitele A. Peněžní tok společnosti ESSOX je představován součtem prodejní ceny ojetého automobilu a Poplatku“. Současně je v bodě 35 Posudku PwC odůvodněno, proč není relevantní příklad uvedený v Guidelines, když podle zpracovatele podstatný rozdíl oproti modelovému příkladu spočívá v tom, že „Evropská komise ve svém příkladu předpokládá, že poskytovatel úvěru naučtoval klientovi poplatek, který byl uhrazen z jistiny úvěru, a tudíž čistý peněžní tok klientovi je představován jistinou úvěru sníženou o poplatek.“ Nikde v Posudku PwC však není vysvětleno, za jakých konkrétních informací obsažených v předmětné „Úvěrové smlouvě“ vyplývá, že Instituce dala spotřebiteli k dispozici finanční prostředky odpovídající součtu prodejní ceny ojetého automobilu a poplatku za sjednání smlouvy a že Instituce vyplatila

celkovou částku prodejci automobilu za účelem úhrady závazku spotřebitele, ani z jakého ustanovení úvěrové smlouvy vyplývá, že spotřebitel měl takový závazek vůči prodejci. Stejně tak není zřejmé, proč poplatek, který spotřebitel údajně uhradil prodejci v okamžiku čerpání úvěru, není nákladem spotřebitelského úvěru, resp. jak se tato úhrada v tomto časovém okamžiku projevuje na pravé straně rovnice pro výpočet RPSN. Současně však je v bodě 53 Posudku PwC uvedeno, že „*klient žádal o úvěr včetně částky na pokrytí Poplatku, a proto tento Poplatek splácí v rámci měsíčních splátek*“, což lze považovat za vnitřně rozporné tvrzení, neboť není zřejmé, proč spotřebitel žádal o úvěr na poplatek, když žádné finanční prostředky od Instituce nedostal, a současně „Poplatek“ splácel až v rámci měsíčních splátek. Tím spíše pak není ani zřejmé, proč jsou prostředky odpovídající „Poplatku“ poukázány v okamžiku čerpání úvěru prodejci, když je podle bodu 53 „Poplatek“ splácen až v rámci měsíčních splátek.

V bodě 3.1.2 Stanovisko KPMG tvrdí „*Celková výše úvěru byla 161 982 Kč a pokrývala zbytkovou část ceny ojetého vozidla a poplatek za sjednání smlouvy o úvěru. Společnost Essox si neoponechala výnos z poplatku za sjednání smlouvy o úvěru.*“ V bodě 2.5.3 je pak obsažen předpoklad, že „*celková částka poskytnutá spotřebiteli zahrnuje jak část úvěru poskytnutou na úhradu kupní ceny automobilu, tak část úvěru poskytnutou na úhradu poplatku*“. S ohledem na tyto závěry není jasné, v jakém okamžiku a v jaké podobě spotřebitel čerpal spotřebitelský úvěr ve výši 41.995 Kč, ze kterých skutečností vyplývá, že si Instituce neoponechala výnos z poplatku za sjednání smlouvy o úvěru a zda tato skutečnost znamená, že spotřebitel tento poplatek uhradil či nikoliv, případně komu, z jakého titulu a ve kterém okamžiku se tak stalo a jak se tato skutečnost promítla v modelovém příkladu pro výpočet RPSN.

Jak je z výše uvedeného přehledu zřejmé, posudky a stanoviska jsou založeny na zásadních nedostatcích v předpokladech pro výpočet RPSN, a to především ohledně povahy a splatnosti poplatku za uzavření smlouvy, stejně jako o částce, kterou dostal modelový spotřebitel k dispozici a jakým způsobem ji čerpal. Bez odstranění těchto zásadních nedostatků a rozporů nemohl finanční arbitr k závěrům obsaženým v těchto posudcích a stanoviscích přihlížet.

Jelikož tyto posudky byly zpracovány na základě podkladů získaných od Instituce (viz např. bod 1.5.1 Stanoviska KPMG „*Jelikož je to v těchto případech nutné, spoléhali jsme se na informace obdržené od společnosti Essox.*“, body 13 a 14 Posudku PwC „*Za účelem pochopení kalkulace RPSN a výpočtu provedeného společností ESSOX jsme diskutovali předmětnou věc s klíčovými zaměstnanci společnosti ESSOX a také s jejich právními zástupci White & Case. Prostudovali jsme dokumenty, které nám byly poskytnuty společností ESSOX a/nebo jejich právními zástupci White & Case...*“) finanční arbitr upozornil Instituci na výše uvedené nepřesnosti dne 12. 12. 2014, evid. č. FA/10334/2014, společně s výzvou k doplnění a upřesnění posudků a stanovisek. Instituce však ve svém vyjádření ze dne 14. 1. 2015, evid. č. FA/459/2015, výslovně odmítla výzvě finančního arbitra k doplnění posudků vyhovět s tím, že tato výzva údajně není věcně opodstatněná, když „*Instituce nevidí důvod pochybovat o správnosti a úplnosti předmětných odborných závěrů, ani potřebu je jakkoli doplňovat*“.

Neodstranění vad posudků a stanovisek není na překážku možnosti finančního arbitra spor rozhodnout. Uvedené posudky a stanoviska se netýkaly dokazování skutkového stavu, ten ostatně není ani mezi stranami sporný, ale jeho právního posouzení. Není tak naplněna hypotéza ustanovení § 56 správního řádu, že by rozhodnutí záviselo „*na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, které úřední osoby nemají*“, a finanční arbitr může ve věci rozhodnout i bez ustanovení znalce.

8.11 K praxi na trhu

Finanční arbitr podrobil zkoumání smlouvy společnosti s Autoleasing, a. s., IČO 27089444, se sídlem Praha 4, Budějovická 1518/13B, PSČ 14000, která podniká mj. na stejném relevantním trhu spotřebitelských úvěrů a nabízí obdobné úvěrové produkty na pořízení motorového vozidla jako Instituce, a smlouvy společnosti Komerční banka, a. s., IČO 453 17 054, Praha 1, Na Příkopě 33/969, PSČ 11407, která je součástí stejné finanční skupiny jako Instituce resp. která je jediným společníkem Instituce.

V případě společnosti s Autoleasing, a. s. provedl finanční arbitr namátkový kontrolní přepoččet například úvěrové smlouvy č. ■ uzavřené dne 1. 6. 2012 s následujícími parametry: Celková výše úvěru 195.700 Kč, z toho 145.000 Kč úvěr na úhradu vozidla, 50.750 Kč úvěr na úhradu poplatku za uzavření smlouvy, počet splátek 48, frekvence splácení měsíční, výše splátky 5.104 Kč, první splátka splatná přesně za jeden měsíc a všechny další splátky splatné v den se stejným pořadovým číslem. RPSN je uvedena ve výši 32,65 %. Finanční arbitr provedením kontrolního výpočtu postupem v souladu s přílohou č. 5 k zákonu o spotřebitelském úvěru došel k číslu 32,67 %. Z uvedeného je zřejmé, že společnost s Autoleasing, a. s., zohlednila poplatek za uzavření smlouvy hrazený úvěrem stejným způsobem, jako to při výpočtu RPSN činí finanční arbitr. Stejným způsobem je postupováno i v dalších třech smlouvách od téže společnosti, které má finanční arbitr k dispozici.

V případě společnosti Komerční banka, a. s., provedl finanční arbitr kontrolní přepoččet například úvěrové smlouvy č. ■ uzavřené dne 22. 3. 2012, na jejímž základě se smluvní strany dohodly na poskytnutí úvěru ve výši 196.000 Kč, přičemž poplatek za zpracování úvěru ve výši 1.568 Kč měl být podle smlouvy uhrazen formou zápočtu proti prvnímu čerpání úvěru, úvěr měl být splácen počínaje 16. 5. 2012 vždy 16. dne kalendářního měsíce 71 měsíčními anuitními splátkami ve výši 3.764 Kč. Současně byl spotřebitel povinen platit měsíčně poplatek 80 Kč za vedení účtu. Ve smlouvě uváděná RPSN je 12,70 %. Jak finanční arbitr zjistil kontrolním propočtem provedeným podle metodiky podrobně vysvětlené výše, tato uváděná RPSN odpovídá čerpání úvěru v termínu 15. 4. 2012 uvedeném ve smlouvě při zohlednění nákladu 1.568 Kč k témuž datu (arbitr došel za těchto parametrů k RPSN ve výši 12,75 %). Bez zohlednění poplatku za zpracování úvěru by však RPSN činila jen 12,41 %. Komerční banka, a. s., tak poplatek za poskytnutí úvěru při výpočtu RPSN správným způsobem zohlednila.

Jak je z uvedeného srovnání patrné, na trhu působili věřitelé nikoli nevýznamní co do objemu poskytovaných spotřebitelských úvěrů, kteří výpočet RPSN prováděli správným způsobem.

8.12 K možnosti finančního arbitra podat návrh Ústavnímu soudu na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení

Okruh osob aktivně legitimovaných k podání návrhu Ústavnímu soudu na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“), je podle ustanovení § 64 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) omezený taxativním výčtem subjektů.

Ustanovení § 64 odst. 1 zákona o Ústavním soudu přiznává oprávnění podat návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy prezidentu republiky, skupině nejméně 41 poslanců nebo skupině nejméně 17 senátorů, senátu Ústavního soudu v souvislosti s rozhodováním o ústavní stížnosti, vládě za podmínek uvedených v § 118 zákona o Ústavním soudu a nakonec tomu, kdo podal ústavní stížnost za podmínek uvedených v § 74 zákona o Ústavním soudu, nebo tomu, kdo podal návrh na obnovu řízení za podmínek

uvedených v § 119 odst. 4 tohoto zákona. Jak je patrné, finanční arbitr v tomto taxativním výčtu nefiguruje.

Podle ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu je návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení oprávněn podat též soud v souvislosti se svou rozhodovací činností podle čl. 95 odst. 2 Ústavy. Finanční arbitr však není soudem. Přestože zákon o finančním arbitrovi svěřuje této osobě pravomoc řešit soukromoprávní spory, které by jinak spadaly do pravomoci českých soudů, finanční arbitr není součástí soudní moci podle hlavy čtvrté Ústavy.

Finanční arbitr je správní orgán, spory rozhoduje ve správním řízení, a jako takový je součástí moci výkonné podle hlavy třetí Ústavy. K postavení finančního arbitra se vyjádřil Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 19. 10. 2007 sp. zn. 2 Afs 176/2006, v němž mj. konstatoval, že „z hlediska postavení arbitra jako orgánu, který rozhoduje, se jedná o rozhodování orgánu veřejné moci, který není soudem, byť má jisté atributy nezávislosti (viz § 4 až 7, zejm. pak § 5 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi), a který v řízení postupuje podle zákona o finančním arbitrovi a subsidiárně podle správního řádu (§ 24 zákona o finančním arbitrovi), přičemž předmětem rozhodování jsou individuální práva sporných stran a výsledkem rozhodování je individuální správní akt (rozhodnutí ve smyslu § 67 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu), který je závazný a nuceně vykonatelný (viz § 17 zákona o finančním arbitrovi).“

K jednoznačnému zařazení finančního arbitra mezi orgány moci výkonné přispělo i přijetí zákona č. 180/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, v jehož důsledku došlo s účinností od 1. 7. 2011 k určitým změnám v postavení finančního arbitra ve vztahu k ostatním vykonavatelům veřejné správy a v organizačním zakotvení jeho fungování. K uvedenému datu byla zřízena Kancelář finančního arbitra jako samostatná organizační složka státu pověřená plněním úkolů spojených s odborným, organizačním a technickým zabezpečením činnosti finančního arbitra. V čele této organizační složky státu stojí finanční arbitr. Výdaje Kanceláře finančního arbitra jsou od uvedeného data součástí rozpočtové kapitoly Ministerstva financí (pozn. do té doby náklady na administrativní zajištění výkonu činnosti finančního arbitra nesla Česká národní banka). Současně byla pravomoc ustanovovat finančního arbitra a jeho zástupce do jeho funkce přesunuta z Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky na vládu České republiky.

Není tedy pochyb, že finanční arbitr je součástí moci výkonné a není soudem ve smyslu čl. 90 a násl. Ústavy. S ohledem na svěřenou pravomoc závazným způsobem rozhodovat soukromoprávní spory je však nutno na finančního arbitra pohlížet jako na kvazisoudní orgán svého druhu.

Aktivní legitimací kvazisoudních orgánů se Ústavní soud již opakovaně zabýval. Ve svém usnesení ze dne 28. 1. 2009 vydaném ve věci sp. zn. Pl. ÚS 37/08 odmítl Ústavní soud návrh na zrušení části zákona podaný rozhodcem Rozhodčího soudu České republiky, k. s. V odůvodnění Ústavní soud mimo jiné uvedl: „Ačkoli se tedy v rozhodčím řízení (shodně s řízením soudním) projednávají věci, jež projednávají rovněž soudy, resp. se v něm také rozhoduje o právech a povinnostech občanskoprávně relevantních subjektů, a ačkoli jeho výsledku (rozhodčím nálezům) zákon připíná obdobný znak vykonatelnosti, tj. státem garantované vynutitelnosti, je z řečeného nepochybné, že mezi oběma řízeními existují rovněž nepřehlédnutelné - a posléze - i podstatné odlišnosti.“

Předně, rozhodčí řízení není zcela autonomní, neboť ve vztahu k němu soudní řízení představuje korektivní (opravný) element, byť jsou možnosti nápravy omezené, a podmíněné existencí jen taxative vyjmenovaných vad. Za druhé, oproti soudnímu řízení je referenčním systémem

rozhodování sporu nikoli platné (hmotné) právo, nýbrž jsou připuštěny (vedle něj či namísto něj) i tzv. "zásady spravedlnosti". Za třetí, zatímco soudní řízení je vedeno nezávislými soudci, začleněnými do institucionálně vybudované struktury soudní soustavy (čl. 82, čl. 91 Ústavy) na základě jmenování prezidentem republiky bez časového omezení (čl. 93 odst. 1 Ústavy), k rozhodčímu řízení jsou povoláni ad hoc rozhodci jakožto soukromé osoby, určené zásadně dohodou účastníků sporu. A konečně, soudní řízení je výrazem typové působnosti soudní moci jakožto ústavně založené moci státní (čl. 2 odst. 1, čl. 81, čl. 90 Ústavy) a tím i nezpochybnitelně moci "veřejné", na rozdíl od řízení rozhodčího, jež má sice zákonnou základnu, nicméně nenastupuje automaticky ("ústavně, resp. veřejnoprávně"), nýbrž na základě soukromé ("soukromoprávní") dohody účastníků konkrétního občanskoprávního (majetkového) vztahu, resp. jejich individuálního rozhodnutí či vůle, vtělené do konkrétní rozhodčí smlouvy, a je tak od soudního řízení soukromým odklonem. "

Nedostatek aktivní legitimace rozhodce potvrdil Ústavní soud i v usnesení ze dne 3. 4. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 34/11, kterým odmítl návrh na zrušení zákona podaný Obvodním soudem pro Prahu 1 jako soudem dožádaným rozhodcem jmenovaným pro rozhodčí řízení.

V usnesení Pl. ÚS 10/10 – 2 ze dne 11. 5. 2010 došel Ústavní soud k závěru, že návrh byl podán zjevně neoprávněnou osobou i v případě, kdy jej podal soudní exekutor, tedy vykonavatelem veřejné moci, neboť ani soudní exekutor není soudem ve smyslu článku 95 odst. 2 Ústavy. V této souvislosti Ústavní soud zdůraznil, že „[a]čkoliv na soudního exekutora nejsou beze zbytku aplikovatelné všechny důvody uvedené v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 37/08, lze zopakovat, že možnost obrátit se podle ustanovení § 64 odst. 3 ve spojení s čl. 95 odst. 2 Ústavy je garantována toliko soudu zařazenému do soustavy soudů ve smyslu čl. 91 Ústavy a splňujícímu charakteristiky obsažené zejména v ustanoveních čl. 81, čl. 82 a čl. 90 Ústavy. Postup podle čl. 95 odst. 2 Ústavy je nutno vnímat jako využití jednoho z nástrojů, kterými nezávislý soud disponuje, aby mohl poskytovat efektivní ochranu právům (čl. 90 Ústavy), a to zejména právům základním, jež jsou pod jeho ochranou (čl. 4 Ústavy).

Orgány soudní moci jsou jako soudy Ústavou výslovně označeny a pouze jim přísluší vykonávat soudní moc (čl. 81 Ústavy), přičemž Ústava s (jen podústavním právem provedeným) doplněním soudní moci o další orgány zjevně nepočítá. Soudní exekutoři nejsou zařazeni ani do soustavy soudů podle ustanovení čl. 91 Ústavy. Z předpokladu racionálního ústavodárce tak vyplývá, že pojem „soud“ byl v ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy použit ve stejném smyslu jako v právě citovaných ustanoveních, pročez není rozšiřitelný extenzivním výkladem zcela jasného ústavního textu na orgány jiné....

...Soudnímu exekutorovi tedy oprávnění soudu zakotvená v ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu nespovídají, a aktivně legitimován k podání návrhu na zrušení napadených ustanovení proto není. Opak by znamenal ústavně (čl. 95 odst. 2 Ústavy) i podústavně (§ 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) nepřijatelné rozšíření okruhu subjektů oprávněných k zahájení řízení o ústavní kontrole právních předpisů. Byl-li exekutorem takový návrh přesto podán, nezbylo Ústavnímu soudu, než jej odmítnout podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu.“

Naposledy tytéž závěry Ústavní soud potvrdil i v usnesení I. ÚS 2689/14 ze dne 30. 1. 2015, jímž odmítl návrh soudního exekutora na zrušení některých ustanovení zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, jako návrh podaný v dané věci osobou zjevně neoprávněnou, když zároveň konstatoval, že „[n]a dosavadní judikatuře Ústavního soudu nic nemění ani navrhovatelem zmíněná změna exekučního řádu.“

S ohledem na tento právní názor Ústavnímu soudu nezbývá finančnímu arbitrovi než uzavřít, že i když finanční arbitr je orgánem veřejné správy a vykonává pravomoc rozhodování

soukromoprávních sporů, jež mu byla svěřena zákonem, nemůže se považovat za soud ve smyslu čl. 95 odst. 2 Ústavy resp. § 64 zákona o Ústavním soudu, a není tudíž oprávněn podat Ústavnímu soudu návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení.

Návrh na přerušování řízení vznesený Institucí tak finanční arbitr pro jeho zjevnou nezpůsobilost nepovažuje za návrh, o němž by mohl rozhodovat podle § 64 správního řádu. Současně finanční arbitr připomíná, že podle § 141 odst. 5 správního řádu lze ve sporném správním řízení přistoupit k přerušování jen tehdy, jestliže to shodně navrhnou navrhovatel i odpůrce, což se však v tomto případě nestalo, neboť návrh na přerušování řízení, byť zcela nezpůsobilý, podala výlučně Instituce.

8.13 K protiústavnosti

Jakkoliv finanční arbitr není po stránce procesní oprávněn řízení přerušit a předložit věc k posouzení Ústavnímu soudu, finanční arbitr námitku Instituce ohledně domnělé protiústavnosti ustanovení § 8 odst. b) zákona o spotřebitelském úvěru ani nesdílí.

Při posuzování tvrzené protiústavnosti ustanovení § 8 písm. b) zákona o spotřebitelském úvěru vycházel finanční arbitr z nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 12. 10 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ve spojení s nálezem pléna Ústavního soudu ze dne 9. 10 1996 sp. zn. Pl. ÚS 15/96, v nichž byly stanoveny „podmínky, za jejichž splnění má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné, resp. určitý veřejný statek.“ V tomto případě ochrany „veřejného zájmu“ resp. „veřejného statku“, tedy ochrany spotřebitele, za jejímž účelem bylo ustanovení § 8 zákona o spotřebitelském úvěru přijato, s ústavně chráněným právem vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny a právem na podnikání podle čl. 26 Listiny. Kritéria jsou podle citovaných nálezů Ústavního soudu následující:

„Prvním je kritérium vhodnosti, tj. odpověď na otázku, zdali institut, omezující určité základní právo, umožňuje dosáhnout sledovaný cíl (ochranu jiného základního práva).

Druhým kritériem poměrování základních práv a svobod je kritérium potřebnosti spočívající v porovnávání legislativního prostředku omezujícího základní právo, resp. svobodu s jinými opatřeními umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod.

Třetím kritériem je porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv.“

Všechna tato kritéria napadená právní úprava podle názoru finančního arbitra splňuje. Přitom finanční arbitr vychází ze skutečnosti, že sankce obsažená v citovaném ustanovení není v českém právním řádu typově nová. Obdobnou sankci, tedy úročení spotřebitelského úvěru ve výši diskontní sazby platné v době uzavření smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, uveřejněné Českou národní bankou, přičemž ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr se stávají neplatnými, to vše s účinností ode dne, kdy spotřebitel tuto skutečnost uplatní u věřitele, obsahoval již zákon č. 321/2001 Sb.

Rozdílem oproti předchozí právní úpravě je skutečnost, že podle zákona č. 321/2001 Sb., se sankce uplatnila s účinky ex nunc, tedy od okamžiku, kdy spotřebitel své právo uplatnil, zatímco podle § 8 zákona o spotřebitelském úvěru se tato sankce uplatňuje s účinky ex tunc od okamžiku uzavření smlouvy.

Právě otázka sankcí za porušení ustanovení zákona o spotřebitelském úvěru byla velmi pečlivě analyzována v Závěrečné zprávě RIA (str. 47 a násl.), která byla předkládána do legislativního procesu společně s návrhem zákona o spotřebitelském úvěru.

Alternativně byla při přípravě zákona zvažována sankce absolutní neplatnosti, relativní neplatnosti, možnost odstoupení od smlouvy, úročení diskontní sazbou České národní banky a žádná soukromoprávní sankce. Všechny tyto varianty byly předmětem veřejné konzultace.

Aplikace soukromoprávní sankce v podobě úročení diskontní sazbou České národní banky se podle Závěrečné zprávy RIA ve svých vyjádřeních v rámci veřejné konzultace dovolávali jak účastníci trhu (Česká bankovní asociace, Česká leasingová a finanční asociace, již je Instituce členem), tak orgán dohledu (Česká obchodní inspekce) i zástupci spotřebitelů (Sdružení obrany spotřebitelů). S ohledem na průběh veřejné konzultace tak byla tato soukromoprávní sankce v návrhu zákona zachována. Žádné pochybnosti o protiústavnosti této sankce se v průběhu konzultačního procesu neobjevily. Naopak s ohledem na právní jistotu obou smluvních stran a preferenci zachování kontraktu a vůle smluvních stran poskytnout si za úplatu na sjednanou dobu peněžní prostředky byla tato sankce upřednostněna před sankcí v podobě absolutní či relativní neplatnosti, popřípadě možnosti odstoupení od smlouvy.

Při projednání návrhu zákona v Legislativní radě vlády dne 11. 2. 2010 došlo k potvrzení této sankce jako správně zvolené, nicméně Legislativní rada vlády současně navrhla vládě změnu účinků sankce na ex tunc (tedy od okamžiku uzavření smlouvy), aby byla splněna podmínka účinnosti takto uplatněné sankce. Vláda návrh zákona schválila dne 22. 2. 2010 svým usnesením č. 157 ve znění připomínky Legislativní rady vlády a ve stejném znění vládní návrh zákona prošel legislativním procesem v Parlamentu a u prezidenta republiky.

Zájmem chráněným tímto ustanovením je řádná informovanost spotřebitele o všech náležitostech sjednávaného smluvního vztahu a případná možnost srovnání nabízeného produktu s jinými produkty.

Jak správně podotýká Instituce ve svém vyjádření, v některých případech může porušení informační povinnosti ze strany věřitele vyvolat omyl ze strany spotřebitele, se kterým spojuje obecné občanské právo soukromoprávní důsledky. Podle § 49a občanského zákoníku je takové jednání považováno za neplatné. Ustanovení § 8 zákona o spotřebitelském úvěru však nedopadá pouze na případy, kdy jednání spotřebitele naplňuje intenzitu jednání v omylu. Působnost tohoto ustanovení je širší, současně však je soukromoprávní sankce, kterou zakládá, mírnější. Namísto neplatnosti právního jednání jako takového je podle § 8 zákona o spotřebitelském úvěru právní jednání zachováno. Je zde tedy upřednostněna dispoziční autonomie smluvních stran. Stejně tak spotřebiteli zůstává zachována povinnost vrátit věřiteli poskytnuté peněžní prostředky, navíc navýšené o úrok odpovídající úročení ve výši diskontní sazby platné v době uzavření smlouvy uveřejněné Českou národní bankou.

Diskontní sazba je úroková sazba, kterou Česká národní banka úročí depozita komerčních subjektů, která jsou u ní uložena. Věřitel tak získá své prostředky zpět zhodnocené stejným způsobem, jako kdyby je uložil u České národní banky, pokud by k tomu byl oprávněn.

Sankcí a případným zásahem do majetkové sféry věřitele je tak pouze dosažení nižšího zisku, než jakého by věřitel dosáhl, kdyby všechny své povinnosti vyplývající z ustanovení § 6 odst. 1 ve spojení s přílohou č. 3 k zákonu o spotřebitelském úvěru řádně splnil.

Lze tak uzavřít, že všechna kritéria vyplývající z požadavků Ústavního soudu byla naplněna. O vhodnosti ustanovení nebyla v minulosti pochybnost ani mezi účastníky trhu – podnikateli sdruženými v profesní asociaci, kteří tuto sankci upřednostňovali před některými jinými sankcemi, když oproti jiným zvažovaným soukromoprávním sankcím znamená tato sankce méně výrazný zásah do soukromoprávního smluvního vztahu.

Stejně tak není obecně pochybnost ani o potřebnosti této soukromoprávní sankce, která má zajistit efektivní nástroj k ochraně práv spotřebitele v souvislosti klíčovým dokumentem, na jehož základě spotřebitel vstupuje do smluvního vztahu s věřitelem, tedy se smlouvou, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr. Hrozba této sankce má jednoznačný motivující účinek pro věřitele povinnosti stanovené v § 6 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru dodržovat.

V neposlední řadě pak lze tuto sankci považovat za přiměřenou zájmu chráněnému zákonem. Uvedená sankce neznamena nerovnováhu mezi smluvními stranami např. v tom smyslu, že by spotřebitel nebyl povinen svůj dluh splácet. Tato povinnost není touto sankcí dotčena. Věřitel pouze v důsledku porušení povinností stanovených zákonem nedosáhne takového zisku, jaký očekával, ale nižšího.

Napadená sankce tak nepředstavuje nepřijatelný zásah ani do práva vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny, ani do práva na podnikání podle čl. 26 Listiny.

8.14 Rozsah informací povinně uváděných ve Smlouvě o úvěru

Jakkoliv Instituce zpochybňuje rozsah a obsah Informací, které je podle § 6 odst. 1 ve spojení s přílohou č. 3 k zákonu o spotřebitelském úvěru povinna ve Smlouvě o úvěru uvést, je nutné zdůraznit, že tento výčet informací je transpozicí článku 10 odst. 2 směrnice 2008/48/ES. Podle článku 22 odst. 1 směrnice 2008/48/ES, pokud „*tato směrnice obsahuje harmonizovaná ustanovení, nesmějí členské státy ve svém vnitrostátním právu zachovávat ani zavádět ustanovení odchylná od ustanovení této směrnice*“. Jedná se o princip tzv. *maximální harmonizace*, kdy členský stát nemůže stanovit vnitrostátní úpravu ani přísnější ani mírnější, než jak je vyžadována směrnicí, ale např. obsah povinných náležitostí smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, musí zcela korespondovat s obsahem stanoveným ve směrnici (viz např. Vacek, L. Režim maximální harmonizace a jeho důsledky při transpozici směrnice o smlouvách o spotřebitelském úvěru. *Jurisprudence*, 2010, č. 7).

Podle názoru finančního arbitra rozsah informací stanovený v příloze č. 3 odst. 1 k zákonu o spotřebitelském úvěru plně koresponduje s výčtem informací obsaženým v článku 10 odst. 2 směrnice 2008/48/ES. Tento výčet tak nelze zpochybňovat. To by bylo možné za situace, kdy by byl širší nebo užší, než jaký je vyžadován článkem 10 odst. 2 směrnice 2008/48/ES. Taková situace však podle názoru finančního arbitra nenastala.

Jak je zřejmé již ze samotného řízení před finančním arbitrem, i údaje informativního charakteru o vybraných právech spotřebitele (např. informace o možnosti mimosoudního řešení spotřebitelských sporů prostřednictvím finančního arbitra nebo označení příslušného orgánu dozoru) jsou pro spotřebitele mimořádně důležité pro účinnou ochranu jeho práv. Právě zakotvení možnosti mimosoudního řešení sporů včetně informační povinnosti věřitele vůči spotřebiteli zajišťuje, že se spotřebitel může účinným způsobem domáhat svých práv zakotvených zákonem o spotřebitelském úvěru.

Pro komunikaci stran jsou nepochybně důležité kontaktní údaje, jež Instituce také zpochybňuje. Neméně důležitý je pak údaj o druhu spotřebitelského úvěru, na základě něž získává spotřebitel vstupní orientační představu o charakteru a povaze produktu, který sjednává. Jak uvádí Ministerstvo financí na svých internetových stránkách (Ministerstvo financí; Spotřebitelský úvěr > Často kladené dotazy; otázka č. 6 <<http://www.mfer.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/spotrebitelesky-uver/casto-kladene-dotazy>>), „*[n]ěkteré druhy spotřebitelského úvěru vymezuje samotný zákon o spotřebitelském úvěru – např. úvěr ve formě možnosti přečerpání; překročení; dohodu, kterou se za účelem odvrácení řízení o nárocích věřitele odkládá v důsledku prodlení spotřebitele platba nebo mění způsob splácení.*

Z jiného úhlu pohledu mohou být těmito druhy např. smluvní typy – půjčka podle § 657 občanského zákoníku, úvěr podle § 497 obchodního zákoníku. Dále lze uvést také leasing, americkou hypotéku nebo úvěr čerpaný prostřednictvím kreditní karty. Vzhledem k rychlému vývoji na trhu finančních produktů a jeho rozmanitosti, není zde možné vyjmenovat všechny možné druhy spotřebitelských úvěrů.

Uvedení pouhého obchodního názvu produktu, např. „Veselý úvěr“, který charakter produktu blíže nespecifikuje, za druh úvěru ve smyslu zákona považovat nelze.“

Z uvedeného výkladu, s nímž se finanční arbitr ztotožňuje, jednoznačně vyplývá, že informace o „druhu“ spotřebitelského úvěru je informace o charakteru resp. specifikaci sjednávaného produktu.

Jen pro úplnost lze připomenout, že Instituce samotná slovní spojení „Druh úvěru/účel úvěru“ sama používá v části III písm. A) bodě 4 svých Obchodních podmínek, takže její tvrzení o nejasnosti uvedeného pojmu v řízení před finančním arbitrem lze považovat do značné míry za účelové.

8.15 Rdousící efekt, ne bis in idem, nediferenciace sankce

Argumentace Instituce z oblasti veřejného práva ohledně údajného „rdousícího“ efektu soukromoprávní sankce stanovené v § 8 zákona o spotřebitelském úvěru také není v tomto případě přílehavá. Finanční arbitr není orgánem dohledu nad dodržováním zákona o spotřebitelském úvěru a neukládá sankce podle § 21 zákona o spotřebitelském úvěru. Finanční arbitr je orgán, který je příslušný k rozhodování soukromoprávního sporu, který by byl případně příslušný řešit soud, nerozhoduje tedy o výši sankce za porušení ustanovení § 6 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru, ale na základě návrhu Navrhovatele rozhoduje, zda byly splněny podmínky pro uplatnění soukromoprávní sankce zakotvené v § 8 zákona o spotřebitelském úvěru, které se Navrhovatel dovolává.

Přestože tedy soudní judikatura týkající se sankcí ukládaných ve správním trestání není pro posuzovaný případ relevantní, finanční arbitr sdílí názor Městského soudu v Praze vyjádřený v rozsudku sp. zn. 10 Ca 250/2003-48 ze dne 15. 11. 2004, podle něž „preventivní úloha postihu nespočívá jen v účinku vůči žalobci. Postih musí mít sílu odradit od nezákonného postupu i jiné nositele stejných zákonných povinností; tento účinek pak může vyvolat jen postih odpovídající významu chráněného zájmu, včas a věcně správně vyvozený. Jde-li o finanční postih, musí být znatelný v majetkové sféře delikventa, tedy být nikoli pro něho zanedbatelný, a nutně tak musí v sobě obsahovat i represivní složku. V opačném případě by totiž postih delikventa smysl postrádal.“

Ostatně přímo v souvislosti s právní úpravou spotřebitelského úvěru Městský soud v Praze opakovaně dovedl (viz např. v rozhodnutí ze dne 25. 6. 2013 č. j. 8 A 212/2010 – 31 nebo rozhodnutí ze dne 23. 7. 2013 č. j. 7 A 332/2011-191), že „[ž]alobce si musí uvědomit, a to je i smyslem jemu uložené sankce - že poskytování peněžních půjček je regulováno právními normami, které jsou závazné pro všechny, a že nedodržení povinností zakotvených v těchto právních normách je spojeno s citelnými sankcemi.“

Kombinace soukromoprávní a veřejnoprávní sankce, kterou Instituce ve svých vyjádřeních také napadá pro domnělé porušení zásady *ne bis in idem*, není v právu přijatém na ochranu spotřebitele neobvyklá. V oblasti spotřebitelského úvěru se obě kategorie sankcí vedle sebe objevily již v právní úpravě spotřebitelského úvěru účinné od 1. 1. 2002, když soukromoprávní sankce v podobě úročení spotřebitelského úvěru diskontní sazbou České národní banky byla upravena v § 6 zákona č. 321/2001 Sb., zatímco veřejnoprávní sankci mohla ukládat Česká

obchodní inspekce podle § 9 zákona č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, v tehdy platném a účinném znění.

Obdobně zákon č. 284/2009 Sb. o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů, sankcionuje v ustanovení § 130 jako správní delikt jednání poskytovatele platebních služeb (např. výpověď rámcové smlouvy v rozporu s § 96 nebo nedodržení lhůty pro provádění platebních transakcí podle § 109 až 113), které může mít současně soukromoprávní následky např. v podobě neplatnosti určitého právního úkonu nebo vzniku odpovědnosti za škodu.

Připomenout lze také např. dohled České národní banky podle § 44a zákona č. 6/1993 Sb., nad dodržováním povinností stanovených občanským zákoníkem pro uzavírání smluv o finančních službách uzavíraných na dálku, a soukromoprávní sankci v podobě prodloužení lhůty pro odstoupení od smlouvy podle § 54c odst. 1 občanského zákoníku v případě, kdy spotřebiteli nebyly řádně a včas poskytnuty informace podle § 54b občanského zákoníku.

Souhlasit nelze ani s tvrzením Instituce ohledně nediferenciace sankce. V této souvislosti je nutné opětovně připomenout, že se nejedná o veřejnoprávní sankci, o níž by rozhodoval finanční arbitr, ale o sankci soukromoprávní, která se uplatní zejména v případech, kdy smlouva o spotřebitelském úvěru trpí určitými vadami, a současně spotřebitel na tuto skutečnost věřitele upozorní. Tato soukromoprávní sankce tak dopadne mimo jiné na případy smluv, které byly uzavřeny v rozporu s ustanovením § 6 odst. 1 zákona o spotřebitelském úvěru ve spojení s přílohou č. 3 k zákonu o spotřebitelském úvěru. Samotná výše sankce je pak vždy odvozena od konkrétní výše úroku, poplatků a dalších plnění každé jednotlivé smlouvy. Určuje si ji tak vlastně věřitel sám v každém jednotlivém případě v souvislosti s tím, jakého zisku plánoval dosáhnout v každém jednotlivém smluvním vztahu, v němž porušil povinnosti stanovené zákonem o spotřebitelském úvěru.

Pokud by údajný rdousící efekt měl vyplývat ze sankce, kterou je podle § 17a zákona o finančním arbitrovi povinen uložit finanční arbitr v případě, že v nálezů byť i jen zčásti vyhovuje návrhu navrhovatele, přičemž zákon o finančním arbitrovi přesně stanoví výši takové sankce, která činí 10 % z částky, kterou je instituce podle nálezů povinna zaplatit navrhovateli, minimálně však 15.000 Kč, nejedná se ve své podstatě o veřejnoprávní sankci, ukládanou za porušení veřejnoprávní povinnosti, ale spíše o paušalizovanou náhradu nákladů řízení před finančním arbitrem, byť formálně nazvanou „sankce“. Tomuto pojetí odpovídá skutečnost, že výše této „sankce“ je jednoznačně stanovena zákonem a odvíjí se od výsledku rozhodnutí ve věci, podmínkou uplatnění této sankce není porušení veřejnoprávní povinnosti ze strany instituce, ale alespoň částečný úspěch navrhovatele v řízení před finančním arbitrem. Její uplatnění není projevem veřejnoprávní odpovědnosti za správní delikt, takže se neuplatní obvyklé zásady pro uložení sankce, tedy závažnost správního deliktu, způsob jeho spáchání, následky, okolnosti, za nichž byl spáchán, majetkové poměry pachatele, stejně tak nejsou konstruovány liberační důvod pro případný zánik odpovědnosti. Z logiky věci pak finančnímu arbitrovi ani není dán prostor pro jakékoliv správní uvážení o výši této „sankce“, ale tato výše je stanovena přímo v zákoně. Současně však nelze říci, že tato „sankce“ není odvislá od žádných skutečností, naopak, jak je z výše uvedeného patrné, výše „sankce“ se přímo odvíjí od výše částky, která byla přisouzena spotřebiteli.

V této souvislosti je nutné opětovně připomenout, že povinnost zaplatit tuto „sankci“ může finanční arbitr uložit pouze v nálezů, kterým vyhovuje návrhu navrhovatele. Pokud však řízení před finančním arbitrem skončí jiným způsobem než vydáním vyhovujícího nálezů, tato „sankce“ se neuplatní. Jedná se např. o případy úplného zamítnutí návrhu nebo zastavení řízení. Jestliže se podaří dosáhnout smírného řešení sporu a v důsledku toho navrhovatel vezme svůj návrh na zahájení řízení zpět, finanční arbitr řízení zastaví podle § 66 odst. 1 písm. a) správního řádu. Stejně tak v případech, kdy instituce navrhovatele plně kompenzuje v rozsahu nároku

uplatněného u finančního arbitra, nicméně k následnému zpětvzetí návrhu ze strany navrhovatele nedošlo, finanční arbitr řízení zastaví pro bezpředmětnost podle § 66 odst. 1 písm. g) správního řádu.

Instituce má kdykoliv za trvání řízení, resp. už od okamžiku, kdy u ní budoucí navrhovatel uplatní svůj nárok možnost vydání vyhovujícího rozhodnutí finančního arbitra předejít tím, že dosáhne smírného řešení sporu. V této souvislosti je nutné jen pro úplnost připomenout, že podle § 10 odst. 1 písm. b) zákona o finančním arbitrovi je povinnou náležitostí návrhu na zahájení řízení doklad o tom, že instituce byla neúspěšně vyzvána k nápravě.

Instituce tak disponuje znalostí o všech domnělých nárocích potenciálních navrhovatelů a svým aktivním jednáním a úsilím o smírné vyřešení sporu může již v rané fázi efektivně předejít tomu, aby byl nějaký návrh na zahájení řízení u finančního arbitra vůbec podán.

8.16 K tvrzenému rozporu s evropským právem

Ustanovení článku 23 směrnice 2008/48/ES ukládá členským státům stanovit pravidla pro sankce za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice. Stanovené sankce musí být „účinné, přiměřené a odrazující“. Současně jsou členské státy povinny přijmout nebytná opatření k zajištění uplatňování sankcí.

Směrnice 2008/48/ES až na několik výjimek neobsahuje zvláštní úpravu sankcí, ale nechává výlučně na členských státech, aby zavedly takové sankční mechanismy, které zajistí řádné uplatňování komunitárního práva resp. jeho vnitrostátní transpozice. Je tak pouze na členském státě, zda s porušením vnitrostátního zákona spojí sankci veřejnoprávní (v podobě pokuty, zákazu činnosti aj.), nebo sankci soukromoprávní (neplatnost smlouvy, možnost odstoupení apod.).

Český zákonodárce v této souvislosti zvolil kombinaci sankcí soukromoprávních a sankce veřejnoprávní. Veřejnoprávní sankcí je pokuta za správní delikt, která podle § 20 odst. 1 písm. b) ve spojení s § 20 odst. 5 písm. a) zákona o spotřebitelském úvěru, je pokuta až do výše 20 mil. Kč.

Soukromoprávně došlo k převzetí ustanovení článku 14 odst. 1 písm. b) směrnice 2008/48/ES do ustanovení § 11 odst. 1 věty druhé, podle kterého lhůta pro odstoupení od smlouvy neskončí dříve než 14 dní poté, kdy věřitel spotřebiteli chybějící informace poskytne v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat.

Současně, jak bylo popsáno výše zejména v částech 8.14 a 8.15, zákonodárce zakotvil i speciální soukromoprávní sankci v ustanovení § 8 zákona o spotřebitelském úvěru.

Finanční arbitr nezjistil v průběhu tohoto řízení žádné skutečnosti, které by vyvolaly pochybnosti o tom, že uvedená sankce je účinná, odrazující a přiměřená. Žádný rozpor se sekundárním právem Evropské unie tak v ustanovení § 8 zákona o spotřebitelském úvěru nespátřuje. Současně s ohledem na závěry učiněné ohledně domnělého rozporu s články 11 a 25 Listiny, tedy možným zásahem citovaného ustanovení do práva vlastnit majetek a práva na podnikání, nespátřuje v napadeném ustanovení ani rozpor s primárním právem Evropské unie, tedy s články 16 a 17 Charty základních práv Evropské unie.

8.17 Srovnání se zahraničím

Jelikož Instituce ve svém vyjádření argumentuje i praxí orgánu dohledu v jiném členském státě Evropské unie, konkrétně ve Slovenské republice, podrobil finanční arbitr zkoumání i tamější

právní úpravu. Při té příležitosti zjistil, že zákon č. 129/2010 Zb., o spotřebitelských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů obsahuje v ustanovení § 11 odst. 1 obdobnou soukromoprávní sankci. Pokud je ve smlouvě o spotřebitelském úvěru uvedena nesprávně roční procentní míra nákladů v neprospěch spotřebitele, považuje se podle § 11 odst. 1 písm. d) zákona č. 129/2010 Zb. takový spotřebitelský úvěr za bezúročný a bez poplatků.

V Rakousku obsahuje soukromoprávní sankci v případě neuvedení nebo nesprávného uvedení údaje o RPSN ve smlouvě o spotřebitelském úvěru ustanovení § 9 odst. 5 zákona o spotřebitelském úvěru (Verbraucher Kreditgesetz). Není-li údaj o RPSN ve smlouvě o spotřebitelském úvěru uveden vůbec, považuje se spotřebitelský úvěr úročený ve výši stanovené § 1000 odst. 1 obecného zákoníku občanského (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch), tedy ve výši 4 % p. a., pokud nebyla sjednaná nižší výpůjční úroková sazba (která by se pak použila namísto uváděné zákonné úrokové sazby). Pokud je ve smlouvě o spotřebitelském úvěru uvedena nižší sazba RPSN, než jaká je skutečná („v originále „zu niedrig“), pokládá se spotřebitelský úvěr úročený takovou výpůjční úrokovou sazbou, která po zohlednění dalších smluvních ujednání odpovídá uváděné nižší sazbě RPSN. V obou výše uvedených případech je u spotřebitelského úvěru placeného ve splátkách věřitel povinen přepočítat splátky a sdělit spotřebiteli údaj o nové výši splátky.

V Německu je úprava spotřebitelského úvěru obsažena v občanském zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch) a v uvozovacím zákoně k občanskému zákoníku (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche), přičemž samotná rovnice pro výpočet RPSN je obsažena v nařízení o uvádění cen (Preisangabenverordnung). Pokud je ve smlouvě o spotřebitelském úvěru uveden údaj o RPSN nižší, než je skutečný (v originále „zu niedrig“), pokládá se podle § 494 odst. 3 německého občanského zákoníku spotřebitelský úvěr za úročený ve výši výpůjční úrokové sazby sjednané ve smlouvě o spotřebitelském úvěru snížené o procentní sazbu odpovídající rozdílu mezi skutečnou a uváděnou sazbou RPSN.

Jak je z provedeného srovnání zřejmé, soukromoprávní sankce zakotvená v § 8 ZSÚ v zásadě nijak nevybočuje ze sankcí používaných v sousedních státech. Svou povahou je dokonce mírnější, než např. sankce na Slovensku, neboť tamější platná a účinná právní úprava nepřiznává věřiteli nárok na žádné další plnění nad rámec vrácení poskytnuté jistiny spotřebitelského úvěru, zatímco zákon o spotřebitelském úvěru věřiteli přiznává odměnu ve výši diskontní sazby platné v době uzavření smlouvy uveřejněné Českou národní bankou.

8.18 K předloženému Anonymizovanému rozsudku

Finanční arbitr se seznámil s Anonymizovaným rozsudkem a zvážil jeho aplikovatelnost na spor mezi Institucí a Navrhovatelem. Finanční arbitr podotýká, že Instituce, byť se jí jako strany soudního řízení Anonymizovaný rozsudek přímo dotýká, nepředložila související spisový materiál soudního případu, zejména smluvní dokumentaci, proto finanční arbitr vychází jen z tvrzení Instituce, že se jedná „svou povahou vesměs o totožný právní problém“ a z údajů obsažených v uvedeném rozsudku.

S rozhodnutím soudu se finanční arbitr částečně ztotožňuje. Obdobně jako soud, finanční arbitr také nesdílí názor Instituce na rozpor ustanovení § 8 zákona o spotřebitelském úvěru s ústavním pořádkem a nespátřuje v něm zásah do ústavou garantovaných práv Instituce. Stejně tak se finanční arbitr ztotožňuje se závěry soudu, že existence soukromoprávní sankce vedle existence případné sankce veřejnoprávní není v rozporu se zásadou *ne bis in idem*.

Odchylně od názoru soudu však finanční arbitr přistupuje k právnímu posouzení skutkového stavu. Soud se podle názoru finančního arbitra dostatečně nevypořádal s obsahem smluvních vztahů, do nichž žalovaný, o jehož povinnosti Anonymizovaným rozsudkem rozhodl, vstupoval, tedy s právy a povinnostmi vyplývajícími z kupní smlouvy a ze smlouvy o spotřebitelském úvěru, a to především z hlediska toho, z jakého titulu a jakému subjektu byl žalovaný povinen zaplatit poplatek za uzavření smlouvy. Jestliže bylo v soudním řízení prokázáno, že Instituce peněžní prostředky odpovídající poplatku za uzavření smlouvy dokonce uhradila společnosti AAA AUTO, a. s., je zřejmé, že vedle skutečnosti, že žalovaný čerpal úvěr i ve výši odpovídající tomu poplatku, také uvedený poplatek Instituci zaplatil, když peněžní prostředky nedostal od Instituce do své moci, ale byly poukázány zmiňované společnosti bez toho, že by se žalovaný k placení takového poplatku zmiňované společnosti zavázal. Skutečností, že poplatek není hrazen z vlastních zdrojů spotřebitele ale také z úvěru poskytnutého Institucí, není nijak dotčen fakt, že poplatek za uzavření smlouvy je nákladem spotřebitelského úvěru ve smyslu § 3 písm. e) zákona o spotřebitelském úvěru.

V neposlední řadě se pak finanční arbitr neztotožňuje se závěrem soudu založeným na gramatickém výkladu, podle něž by nesplnění informační povinnosti nastalo jen v případě, že by požadované informace absentovaly, resp. byly nesprávně či klamavě uvedeny všechny požadované informace. V souladu s výše zmiňovaným rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 25. 6. 2013, č. j. 8 A 212/2010 – 31 je finanční arbitr přesvědčen, že v případě, kdy smlouva o spotřebitelském úvěru neobsahuje správné a úplné informace, ale některý údaj je uveden zjevně nesprávně, je hypotéza ustanovení § 8 zákona o spotřebitelském úvěru naplněna.

8.19 Koncentrace řízení

K otázce koncentrace řízení finanční arbitr připomíná, že pečlivě posoudil žádost Instituce ze dne 27. 10. 2014, evid. č. FA/8811/2014, o prodloužení lhůty, do které mohou Navrhovatel a Instituce činit návrhy na dokazování, stanovené usnesením finančního arbitra ze dne 15. 10. 2014, evid. č. FA/8193/2014, na 31. 10. 2014, této žádosti vyhověl a usnesením ze dne 31. 10. 2014, evid. č. FA/8932/2014, rozhodl o prodloužení lhůty pro dokazování do 21. 11. 2014.

Odvolání Instituce ze dne 4. 11. 2014, evid. č. FA/9133/2014, proti usnesení o koncentraci řízení ze dne 15. 10. 2014, tak již finanční arbitr považuje za zjevně bezpředmětné, když napadené usnesení bylo již před podáním tohoto odvolání nahrazeno výše uvedeným usnesením ze dne 31. 10. 2014, evid. č. FA/8932/2014.

Pro úplnost finanční arbitr konstatuje, že Instituci v probíhajícím řízení žádným způsobem neupíral její právo vyjádřit se jako účastník, když toto právo Instituce od zahájení řízení dne 11. 4. 2014 k výzvě finančního arbitra i bez takové výzvy opakovaně využívala, takže měla dostatečný časový prostor jak pro navrhování důkazů prokazujících skutkový stav, tak pro představení svého názoru týkající se právního posouzení skutkového stavu.

9 Důsledky nesprávného postupu Instituce

Finanční arbitr po provedeném právním posouzení dospěl k závěru, že údaj o RPSN byl ve Smlouvě o úvěru v části označené jako „FINANCOVÁNÍ“ uveden v nesprávné výši, jelikož Instituce nezohlednila při jeho výpočtu správným způsobem Poplatek za uzavření smlouvy. Smlouva o úvěru tak neobsahovala všechny náležitosti stanovené v § 6 odst. 1 ve spojení s přílohou č. 3 k zákonu o spotřebitelském úvěru.

Jelikož Navrhovatel upozornil na tuto skutečnost Instituci dopisem ze dne 1. 4. 2014, spotřebitelský úvěr založený Smlouvou o úvěru se pokládá v souladu s ustanovením § 8 zákona o spotřebitelském úvěru od počátku za úročený ve výši diskontní sazby platné v době uzavření Smlouvy o úvěru uveřejněné Českou národní bankou a ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr jsou neplatná.

Ve Smlouvě o úvěru si Navrhovatel a Instituce sjednali výpůjční úrokovou sazbu 12,72 % p. a. Diskontní sazba vyhlášená Českou národní bankou ke dni 15. 10. 2013 činila 0,05 % p. a. (zdroj: https://www.cnb.cz/cs/faq/jak_se_vyvijela_diskontni_sazba_cnb.html).

Ujednáním o jiných platbách na spotřebitelský úvěr je třeba rozumět ujednání o jakýchkoliv jiných poplatcích či nákladech, k nimž se Navrhovatel ve Smlouvě o úvěru zavázal. Především se jedná o ujednání o Poplatku za uzavření smlouvy v části Smlouvy o úvěru označené jako „*FINANCOVÁNÍ*“ resp. v čl. I odst. 5 „*Náklady na úvěr*“ Obchodních podmínek. Nedočtena jsou naopak ujednání o sankcích v případě prodlení se splácením spotřebitelského úvěru nebo v případě porušení jiných povinností Navrhovatele vyplývajících ze Smlouvy o úvěru.

Navrhovatel podle právního názoru finančního arbitra uhradil započtením provedeným Institucí Poplatek za uzavření smlouvy ve výši 25.101 Kč, jelikož prostředky v této výši od Instituce neobdržel, ačkoliv celková výše úvěru (jistina) podle Smlouvy o úvěru je obsahuje. Protože na ujednání o Poplatku za uzavření smlouvy je nutno nazírat jako na neplatné ujednání, je nutno na peněžní prostředky odpovídající jeho výši pohlížet ve smyslu § 451 odst. 2 občanského zákoníku jako na bezdůvodné obohacení Instituce, která je povinna toto bezdůvodné obohacení Navrhovateli vydat.

Současně je na úvěr poskytnutý na základě Smlouvy o úvěru třeba nahlížet jako na úvěr úročený výpůjční úrokovou sazbou 0,05 % p. a. Z Přehledu splácení i z Čestného prohlášení má finanční arbitr za prokázané, že Navrhovatel zaplatil v období od uzavření Smlouvy o úvěru do 15. 10. 2014 řádně a včas 12 měsíčních splátek ve výši 5.230 Kč, celkem tedy 62.760 Kč. Podle Tabulky umoření I Přehledu splácení z této částky při sjednané výpůjční úrokové sazbě 12,72 % připadá na úrok 17.232,78 Kč. Pokud by však byl spotřebitelský úvěr úročený výpůjční úrokovou sazbou 0,05% p. a. při konvenci pro úročení ACT/365, kterou Instituce používá, jak je zřejmé z ustanovení čl. VI odst. 2 písm. a) Obchodních podmínek, a stejné výši měsíční splátky 5.230 Kč by v období od uzavření od 15. 10. 2013 do 15. 10. 2014 byl Navrhovatel povinen zaplatit na úrocích jen částku 63,55 Kč. Rozdíl mezi částkou Navrhovatelem skutečně zaplacenou na úrocích a částkou 63,55 Kč, který činí 17.168,93 Kč, pak také představuje bezdůvodné obohacení Instituce jako plnění z právního důvodu, který odpadl (resp. byl moderován), a také tuto částku je Instituce povinna Navrhovateli vrátit. Pro úplnost finanční arbitr konstatuje, že přestože ujednání o Poplatku za uzavření smlouvy je podle § 8 zákona o spotřebitelském úvěru neplatné, není touto neplatností podle citovaného ustanovení nijak dotčeno ujednání o celkové výši spotřebitelského úvěru. Základem pro úročení úrokovou sazbou 0,05 % p. a. tak je celková výše spotřebitelského úvěru 155.838 Kč.

Celkem je tedy Instituce povinna Navrhovateli z titulu bezdůvodného obohacení vydat částku 42.269,93 Kč.

10 K výrokům nálezů

Smlouva o úvěru neobsahovala všechny náležitosti stanovené § 6 odst. 1 ve spojení s přílohou č. 3 k zákonu o spotřebitelském úvěru, neboť údaj o RPSN byl uveden v nesprávné výši. V důsledku Navrhovatelova upozornění Instituce na tuto skutečnost se v souladu s ustanovením § 8 zákona o spotřebitelském úvěru spotřebitelský úvěr založený Smlouvou o úvěru od počátku

za úročený ve výši diskontní sazby platné v době uzavření Smlouvy o úvěru uveřejněné Českou národní bankou a ujednání o jiných platbách na spotřebitelský úvěr jsou neplatná.

Peněžní prostředky, které Navrhovatel zaplatil Instituci na základě neplatných ujednání Smlouvy o úvěru, případně které přesahují rozdíl v úrocích mezi úročením výpůjční úrokovou sazbou sjednanou ve smlouvě a úroky při úročení výpůjční úrokovou sazbou ve výši diskontní sazby České národní banky platné v době uzavření smlouvy, je Instituce povinna vydat Navrhovateli z titulu bezdůvodného obohacení.

Jelikož finanční arbitr v nálezu vyhověl Navrhovateli, ukládá zároveň Instituci ve výroku III. tohoto nálezu v souladu s ustanovením § 17a zákona o finančním arbitrovi sankci. Toto ustanovení pak zároveň stanoví výši ukládané sankce, která činí 10 % z částky, kterou je Instituce podle nálezu povinna zaplatit Navrhovateli, přičemž pokud je takto vypočtená sankce nižší než 15.000,- Kč, je finanční arbitr povinen uložit sankci právě ve výši 15.000,- Kč. Sankce je příjmem státního rozpočtu a Instituce je povinna ji zaplatit ve lhůtě a způsobem uvedeným ve výroku tohoto nálezu.

Finanční arbitr na základě všech výše uvedených skutečností rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto nálezu.

P o u č e n í :

Účastník řízení může proti tomuto nálezu podle § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi podat do 15 dnů od jeho doručení tomuto účastníku řízení písemně odůvodněné námitky k finančnímu arbitrovi, přičemž platí, že včas podané námitky mají odkladný účinek.

Tento náleze je podle § 17 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi v případě, že Instituce dobrovolně nesplní povinnost tímto nálezem uloženou, soudně vykonatelný podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, jakmile uplyne lhůta k plnění v tomto nálezu Instituci uložená.

V Praze dne 13. 3. 2015

otisk úředního razítka

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr